

વર્ષ : ૩૮ • સંક : ૮
ઓગસ્ટ - ૨૦૧૪

શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી પ્રેરિત

Retail Price Rs. 5/- Each

દિવ્યધ્વનિ

આધ્યાત્મિક મુખપત્ર

પર્યુષણ
વિશેષાંક

ક્રોધ પર
ક્ષમાનો વિજય

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સરસ્વત - જ્ઞેવા - સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

ઠોળા ૩૮૨ ૦૦૭, (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૨૧૯, ૨૩૨૭૬૪૮૩-૮૪ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭૬૧૪૨

E-mail : mail@shrimadkoba.org, Web.: www.shrimadkoba.org

૧

સંસ્થામાં ગુરુપૂર્ણિમા નિમિત્તે યોજાયેલ આધ્યાત્મિક શિબિરની વેળાએ
(તા. ૧૧-૭-૨૦૧૪ થી તા. ૧૩-૭-૨૦૧૪)

પૂજ્યશ્રીની પાવનનિશ્રા

પૂ. શ્રી અક્ષરવત્સલજી સ્વામી

આદ.ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ

આદ.ડૉ. જિતેન્દ્રભાઈ શાહ

બા.હ.આદ.શ્રી સુરેશજી

આદ.શ્રી નંદલાલજી

ભક્તિસંગીતની વેળાએ

યુવાભક્તવૃંદ, કોબા

સંતો-વિદ્વાનોનું સંસ્થા દ્વારા અભિવાદન

:- પ્રેરક :-

શ્રદ્ધેયશ્રી આત્માનંદજી
ૐ

:- તંત્રી - સંપાદક :-

શ્રી મિતેશ એ. શાહ
ૐ

:- સ્વત્વાધિકારી :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર
સંચાલિત)

ૐ

:- મુદ્રક-પ્રકાશક :-

ડૉ. શ્રી શર્મિષ્ઠાબેન એમ. સોનેજી
ટ્રસ્ટી, શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર
આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા
ૐ

:- પ્રકાશન સ્થળ :-

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક
સાધના કેન્દ્ર
કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭
ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯
૨૩૨૭ ૬૪૮૩/૮૪
ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨

ૐ

:- લવાજમ શ્રેણી :-

ભારતમાં
ત્રિવાર્ષિક રૂ. ૪૦૦
આજીવન રૂ. ૨૦૦૦
પરદેશમાં
By Air Mail
ત્રિ-વાર્ષિક : Rs. 4000
\$-80, £-60
આજીવન : Rs. 15000
\$-300, £-220

દિવ્યધ્વનિ

અનુક્રમણિકા

- (૧) શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ ..... શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી ૫
- (૨) પર્યુષણ-આત્મજાગૃતિનું પર્વ પૂ.શ્રી આત્માનંદજી ૭
- (૩) ક્ષમા માગીએ ખરા વેરી અને વિરોધીની .....
..... ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ ૯
- (૪) આત્મપ્રાપ્તિનો અપૂર્વ અવસર .....
..... પ્રા.ચંદાબહેન પંચાલી ૧૨
- (૫) પર્વાધિરાજ પર્યુષણની આરાધના.. પૂજ્ય બહેનશ્રી ૧૭
- (૬) પર્વાધિરાજ પર્યુષણ .... શ્રી ભાનુબેન ડી. શાહ ૨૦
- (૭) લોકોત્તર પર્વ ..... શ્રી વિભાબેન એસ. મહેતા ૨૬
- (૮) મહાપર્વનો પ્રાણ ..... શ્રી પૂર્ણિમાબેન શાહ ૨૭
- (૯) પર્યુષણ પર્વનો પ્રાણ : ક્ષમાપના .....
.....શ્રી વલ્લભજી હીરજી ૨૯
- (૧૦) સાધનાનું પર્વ-પર્યુષણ ... શ્રી મિતેશભાઈ શાહ ૩૧
- (૧૧) શ્રમણ સંસ્કૃતિ કા પ્રતિક-ચાતુર્માસ .....
..... ગણાચાર્ય શ્રી વિરાગસાગરજી ૩૩
- (૧૨) જીવનમાધુર્ય - દિવાળી પુસ્તિકા ૩૪
- (૧૩) સમાજ-સંસ્થા દર્શન ૩૭

વર્ષ : ૩૮

ઓગસ્ટ, ૨૦૧૪

સંક - ૮

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી સત્શ્રુત-સેવા-સાધના કેન્દ્ર સંચાલિત)

કોબા - ૩૮૨ ૦૦૭ (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૨૧૯/૪૮૩/૮૪

ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૭ ૬૧૪૨

mail@shrimadkoba.org

www.shrimadkoba.org

લેખકો / ગ્રાહકો / વાચકોને

- ☞ 'દિવ્યધ્વનિ' દર મહિને પ્રગટ થાય છે.
- ☞ કોઈ પણ અંકથી ગ્રાહક થઈ શકાય છે.
- ☞ ત્રણ વર્ષથી ઓછી મુદતનું લવાજમ સ્વીકારવામાં આવતું નથી.
- ☞ ચેક/ડ્રાફ્ટ/એમ.ઓ. 'શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા'ના નામનો મોકલવો.
- ☞ સહુ સ્વજનો-મિત્રો વધુમાં વધુ ગ્રાહકો નોંધાવીને સહયોગી બને તેવી વિનમ્ર અપેક્ષા છે.
- ☞ ગ્રાહકોએ પત્રવ્યવહારમાં પોતાનો ગ્રાહક નંબર અને પૂરું સરનામું અવશ્ય લખવું. ગ્રાહક નંબર સરનામાની ઉપર લખેલો હોય તે નોંધી રાખવા વિનંતી છે.
- ☞ સરનામામાં ફેરફાર થયાની જાણ તાત્કાલિક કરવા વિનંતી છે.
- ☞ કોઈપણ લેખ સ્વીકારવો કે ન સ્વીકારવો કે ક્રમશઃ લેવો તેનો સંપાદકશ્રીને સંપૂર્ણ અધિકાર રહેશે.
- ☞ લેખકોનાં મંતવ્યો સાથે સંપાદકશ્રીનું સહમત હોવું આવશ્યક નથી.

: મુદ્રણસ્થાન :

ભગવતી ઑફસેટ

૧૫/સી, બંસીધર ઍસ્ટેટ, બારડોલપુરા,

અમદાવાદ - ૩૮૦ ૦૦૪

ફોન : ૨૨૧૬ ૭૬૦૩

પ્રાર્થના

હે પરમકૃપાળુદેવ !

અનંતકાળથી મારા આત્માએ અનંત વસ્તુઓની આકાંક્ષા કરી છે, યાચના કરી છે અને તેની પ્રાપ્તિ પણ કરી છે. અઢળક સંપત્તિ, સિદ્ધિ અને અનંત શરીર મેળવ્યા છે અને છોડ્યા પણ છે. પરંતુ આ ભવમાં આપ ક્રુણાસાગરની કૃપાદષ્ટિથી મુજ અલ્પમતિને એવી વિચારણા જાગી કે, મારું અનંતકાળનું પરિભ્રમણ ટળતું નથી તેનું કારણ શું હશે ? અને તે ટાળવા માટે મારે શું કરવું ? વિચારતાં એમ લાગે છે કે, જીવે સત્પુરુષના ચરણ સેવ્યાં નથી, સદ્ગુરુદેવની આજ્ઞા ઉઠાવી નથી અને જ્ઞાનીઓનો ઉપદેશ આત્મામાં પરિણામ પામ્યો નથી. આ ભવમાં જ્યારે આપના જેવા નાથ - સ્વામીનાથ - દૃઢ્યનાથ મળ્યા છો ત્યારે આપની પાસે સમર્પિતનું મોતી, આત્માનું અમૃત અને પરમપદની જ માંગણી કરવી જોઈએ. અત્યાર સુધી તો અમૃતસાગર પાસે જઈને પણ મારો આત્મા તરસ્યો રહ્યો છે, કલ્પવૃક્ષ પાસેથી કથીર જ માગ્યું છે અને રાજા પાસે જઈને કોડીની જ કમાણી કરી છે. આ ભવમાં આપ રાજ રાજેશ્વર મળ્યા પછી ફરીથી એવી જ ભૂલ હું કરું ? ના પ્રભુ ! ના ! આપની કૃપાથી હવે મને સદ્બુદ્ધિ સૂઝી છે, મારા આત્માની દયા મને જાગી છે અને તે દયાથી પ્રેરાઈને મારા આત્માને જ કહું છું,

“રાજપ્રભુની અનન્ય ભક્તિ, અનન્ય ભાવથી કરતો જા, અનન્ય શરણના આપનારની, અનન્ય સેવા કરતો જા; અનન્ય એવા સદ્ગુરુદેવની આજ્ઞા ઉર ઉઠાવતો જા, અનન્ય એવા પરમપદને, હે ચેતન તું ઝંખતો જા.”

સાચા દિલથી ભક્તિ કરનાર ભક્તની માંગણી પ્રભુ પૂર્ણ કરે જ છે ને ?

પ્રભુ ! આપ પણ કરશો ને ?

॥ ઐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ: ॥

શ્રી સદ્ગુરુપ્રસાદ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી

પત્રાંક - ૧૨૮

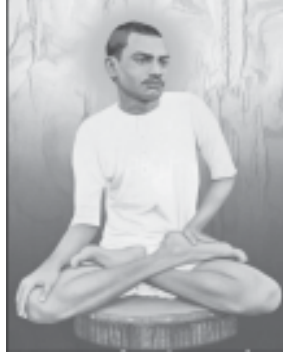
વવાણિયા, પ્રથમ ભાદ્ર. સુદ ૬, ૧૯૪૬
ધર્મેચ્છુક ભાઈઓ,

પ્રથમ સંવત્સરી અને એ દિવસ પર્યંત સંબંધીમાં કોઈ પણ પ્રકારે તમારો અવિનય, આશાતના, અસમાધિ મારા મન, વચન, કાયાના કોઈ પણ યોગાધ્યવસાયથી થઈ હોય તેને માટે પુનઃ પુનઃ ક્ષમાવું છું.

અંતર્જાનથી સ્મરણ કરતાં એવો કોઈ કાળ જણાતો નથી વા સાંભરતો નથી કે જે કાળમાં, જે સમયમાં આ જીવે પરિભ્રમણ ન કર્યું હોય, સંકલ્પ-વિકલ્પનું રટણ ન કર્યું હોય, અને એ વડે 'સમાધિ' ન ભૂલ્યો હોય. નિરંતર એ સ્મરણ રહ્યા કરે છે, અને એ મહા વૈરાગ્યને આપે છે.

વળી સ્મરણ થાય છે કે એ પરિભ્રમણ કેવળ સ્વચ્છંદથી કરતાં જીવને ઉદાસીનતા કેમ ન આવી ? બીજા જીવો પરત્વે ક્રોધ કરતાં, માન કરતાં, માયા કરતાં, લોભ કરતાં કે અન્યથા કરતાં તે માહું છે એમ યથાયોગ્ય કાં ન જાણ્યું ? અર્થાત્ એમ જાણવું જોઈતું હતું, છતાં ન જાણ્યું એ વળી ફરી પરિભ્રમણ કરવાનો વૈરાગ્ય આપે છે.

વળી સ્મરણ થાય છે કે જેના વિના એક પણ પણ હું નહીં જીવી શકું એવા કેટલાક પદાર્થો (સ્ત્રીઆદિક) તે અનંત વાર છોડતાં, તેનો વિયોગ થયાં અનંત કાળ પણ થઈ ગયો; તથાપિ તેના વિના જિવાયું એ કંઈ થોડું આશ્ચર્યકારક નથી. અર્થાત્ જે જે વેળા તેવો પ્રીતિભાવ કર્યો હતો તે તે વેળા તે કલ્પિત હતો. એવો પ્રીતિભાવ કાં થયો ? એ ફરી

ફરી વૈરાગ્ય આપે છે.

વળી જેનું મુખ કોઈ કાળે પણ નહીં જોઉં; જેને કોઈ કાળે હું ગ્રહણ નહીં જ કરું; તેને ઘેર પુત્રપણે, સ્ત્રીપણે, દાસપણે, દાસીપણે, નાના જંતુપણે શા માટે જન્મ્યો ? અર્થાત્ એવા દ્વેષથી એવા રૂપે જન્મવું પડ્યું ! અને તેમ કરવાની તો ઈચ્છા નહોતી ! કહો કે સ્મરણ થતાં આ કલેશિત

આત્મા પરત્વે જીગુપ્સા નહીં આવતી હોય ? અર્થાત્ આવે છે.

વધારે શું કહેવું ? જે જે પૂર્વનાં ભવાંતરે ભ્રાંતિપણે ભ્રમણ કર્યું; તેનું સ્મરણ થતાં હવે કેમ જીવવું એ ચિંતના થઈ પડી છે. ફરી ન જ જન્મવું અને ફરી એમ ન જ કરવું એવું દૃઢત્વ આત્મામાં પ્રકાશે છે. પણ કેટલીક નિરુપાયતા છે ત્યાં કેમ કરવું ? જે દૃઢતા છે તે પૂર્ણ કરવી; જરૂર પૂર્ણ પડવી એ જ રટણ છે, પણ જે કંઈ આડું આવે છે, તે કોરે કરવું પડે છે. અર્થાત્ ખસેડવું પડે છે, અને તેમાં કાળ જાય છે. જીવન ચાલ્યું જાય છે, એને ન જવા દેવું, જ્યાં સુધી યથાયોગ્ય જય ન થાય ત્યાં સુધી, એમ દૃઢતા છે તેનું કેમ કરવું ? કદાપિ કોઈ રીતે તેમાંનું કંઈ કરીએ તો તેવું સ્થાન ક્યાં છે કે જ્યાં જઈને રહીએ ? અર્થાત્ તેવા સંતો ક્યાં છે, કે જ્યાં જઈને એ દશામાં બેસી તેનું પોષણ પામીએ ? ત્યારે હવે કેમ કરવું ?

“ગમે તેમ હો, ગમે તેટલાં દુઃખ વેઠો, ગમે તેટલા પરિષહ સહન કરો, ગમે તેટલા ઉપસર્ગ સહન કરો, ગમે તેટલી વ્યાધિઓ સહન કરો, ગમે તેટલી ઉપાધિઓ આવી પડો, ગમે તેટલી આધિઓ આવી

પડો, ગમે તો જીવનકાળ એક સમય માત્ર હો, અને દુર્નિમિત્ત હો, પણ એમ કરવું જ. ત્યાં સુધી હે જીવ ! છૂટકો નથી.”

આમ નેપથ્યમાંથી ઉત્તર મળે છે, અને તે યથાયોગ્ય લાગે છે.

ક્ષણે ક્ષણે પલટાતી સ્વભાવવૃત્તિ નથી જોઈતી. અમુક કાળ સુધી શૂન્ય સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો અમુક કાળ સુધી સંત સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો અમુક કાળ સુધી સત્સંગ સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો આર્યાચરણ (આર્ય પુરુષોએ કરેલાં આચરણ) સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો જિનભક્તિમાં અતિ શુદ્ધ ભાવે લીનતા સિવાય કંઈ નથી જોઈતું; તે ન હોય તો પછી માગવાની ઈચ્છા પણ નથી.

ગમ પડ્યા વિના આગમ અનર્થકારક થઈ પડે છે. સત્સંગ વિના ધ્યાન તે તરંગરૂપ થઈ પડે છે. સંત વિના અંતની વાતમાં અંત પમાતો નથી. લોકસંજ્ઞાથી લોકાગ્રે જવાતું નથી. લોકત્યાગ વિના વૈરાગ્ય યથાયોગ્ય પામવો દુર્લભ છે.

“એ કંઈ ખોટું છે ?” શું ?

પરિભ્રમણ કરાયું તે કરાયું. હવે તેનાં પ્રત્યાખ્યાન લઈએ તો ?

લઈ શકાય.

એ પણ આશ્ચર્યકારક છે.

અત્યારે એ જ. ફરી યોગવાઈએ મલીશું.

એ જ વિજ્ઞાપન.

વિ. રાયચંદના યથાયોગ્ય

ક્ષમાપના

- શ્રી વલભજી હીરજી

“હે સર્વજ્ઞ ભગવાન ! તમને હું વિશેષ શું કહું ? તમારાથી કંઈ અજાણ્યું નથી. માત્ર પશ્ચાત્તાપથી હું કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઈચ્છું છું.”

ૐ શાંતિ: શાંતિ: શાંતિ:

હે ભગવાન ! આપ સર્વજ્ઞ છો. તેથી બધું જાણો છો. મારા સત્તામાં રહેલા કર્મને પણ જાણો છો. ત્રિકાળવર્તી જ્ઞાનના ધારક સર્વજ્ઞ ભગવાન ! જગતનું એક રજકણ પણ તમારાથી અપ્રત્યક્ષ નથી. આ જગતમાં અનંત દ્રવ્ય - એક એક દ્રવ્યની અનંત પર્યાયો તમારા જ્ઞાનની બહાર નથી. હું અલ્પજ્ઞ, તમને શું કહું ? એટલે મારે વિશેષ કહેવાનું નથી. વળી, જે પણ કહીશ તેમાં તો મારી અલ્પજ્ઞતાનો દોષ રહેવાનો અને આપ તો સંપૂર્ણ વસ્તુ જાણો છો.

મારી પાસે આ ક્ષમા સિવાય કોઈ શસ્ત્ર, મૂઠી કે ઉપાય નથી. મારા કર્મજન્ય પાપો ક્ષય થાય અને ફરી તેવા ન બંધાય એવી સમતા, ક્ષમા, ધીરજ

રહે એમ ઈચ્છું છું. અનેક પ્રકારના દોષોના પશ્ચાત્તાપમાં બળીને, અનંત પ્રકારના કર્મજન્ય પાપોની ક્ષમા માંગી, હું પવિત્ર થઈ તમારી કૃપાને પાત્ર થાઉં તે જ અભિલાષા છે. તે પ્રભુ પૂર્ણ કરજો.

“હે જિનરાજ ! તુ જાણે છે સઘળું, ત્રિકાળનું એક કાળે, અનંત ભેદ લોક અલોકના, પર્યાય સર્વ નિહાળે, તો તમે નાથ શું જાણો નહિ, કંઈ આ ભવના મુજ પાપો! તો પણ કહું તુમ આગળ તે, શુદ્ધ થવા સપશ્ચાત્તાપો.”

સર્વ વિભાવ પરિણામથી થાકવું, નિવૃત્ત થવું તે શાંતિ છે. તેથી અવશ્ય કલ્યાણ થાય છે.

આમ, ક્ષમાપના દ્વારા મિથ્યાત્વથી છૂટી પ્રભુના તત્ત્વોમાં શ્રદ્ધા કરી જીવ સમકિત પામે છે. પશ્ચાત્તાપયુક્ત વ્રતધારી બને છે અને પૂર્ણતાની પાત્રતા ગ્રહણ કરે છે. આ ક્ષમાપના ભાવવાથી જીવના પરિણામ નિરંતર શુદ્ધ થતાં જાય છે. (સમાપ્ત)

પર્યુષણ : આત્મજાગૃતિનું પર્વ

*** પરમ શ્રદ્ધેય સંતશ્રી આત્માનંદજી ***

ભૂમિકા : ભારત દેશમાં પ્રાચીન કાળથી અનેક તીર્થકરો, મહાપુરુષો, ઋષિમુનિઓ અને સંતોની પરંપરા ચાલી આવી છે. તેઓએ પોતાના જીવનમાં મહાન અને પ્રબુદ્ધ પુરુષાર્થ કરીને જે દિવ્યજ્ઞાન સહિતના શાશ્વત - સ્વાધીન આનંદની પ્રાપ્તિ કરી, તેની પ્રાપ્તિ જગતના સર્વ જીવને થાય તે આશયથી તેઓએ બોધનો ધોધ વહેવરાવ્યો. આવી 'સર્વજનહિતાય સર્વજીવસુખાય' જે જ્ઞાનગંગા આજે આપણા સુધી સદ્ભાગ્યે પહોંચી છે. તો ચાલો આપણે તેમાં નિમજ્જન કરીને - આપણી જિંદગીને સફળ બનાવીએ.

જીવવામાં મદદરૂપ થવા લાગીએ. આપણી આંખોમાંથી અને વાણીમાંથી એવી તો અમૃતવર્ષા થવા લાગે કે જેની અસરથી આપણા સંપર્કમાં આવનાર સૌ કોઈને આપણા પ્રત્યે સહજ વાત્સલ્ય અને સદ્ભાવની લાગણી ઊપજે. આમ થતાં આપણને વ્યવહાર અને પરમાર્થ બન્નેની સિદ્ધિ થાય અને આપણા જીવનમાં સાચી અહિંસા તેના વિધેયાત્મક સ્વરૂપમાં અવતરિત થાય.

(૨) વિશાળ દૃષ્ટિ :

જીવનમાં મોટા ભાગના સંઘર્ષો આપણી સંકુચિત અને એકાંગી વિચારધારાને કારણે ઊપજતા જોવામાં આવે છે. ઘરમાં અને સમાજમાં જૂની અને નવી પેઢી વચ્ચેની ખેંચતાણ, ધર્મક્ષેત્રે વિવિધ મતમતાંતરોની કડાકૂટ, આર્થિક ક્ષેત્રે માત્ર પોતાનો જ લાભ જોઈ ભાગીદારો, કામદારો કે આશ્રિતોને તેમનો યોગ્ય હિસ્સો ન આપવાની સંકુચિત મનોવૃત્તિ અને કામદારોમાં ફરજ પ્રત્યેની ઉપેક્ષા સહિત પોતાના હકો મેળવવા પ્રત્યેનો જ હઠાગ્રહ આદિ અનેક વિષમ પરિસ્થિતિઓ સર્જાય છે તેમાં ઘણુંખરું આપણી સંકુચિત મનોવૃત્તિ જ મોટો ભાગ ભજવે છે. માટે જો જીવનમાં સાચું જ્ઞાન, વિવેક અને સાપેક્ષદૃષ્ટિને અપનાવીએ તો ઘણાબધા વિવાદો સમાપ્ત થઈ શકે છે. આ માટે નિયમિત સત્સંગ, સદ્વાંચન અને સદ્વિચારનો ત્રિવેણી સંગમ આપણે આપણા જીવનમાં અપનાવવો રહ્યો. આ જ મહાવીર ભગવાને પ્રણીત કરેલા અનેકાંતવાદનું રહસ્ય છે; જેના સદુપયોગ દ્વારા આપણે આપણા જીવનના બધા વાદવિવાદો, સંઘર્ષો અને કજિયા-

(૧) સર્વ જીવની મૂળભૂત સમાનતા :

આ જગતમાં આપણે અનેક પ્રકારના મનુષ્યો, પ્રાણીઓ, પક્ષીઓ, જીવજંતુઓ અને વનસ્પતિઓ જોઈએ છીએ. આ બધીય જીવસૃષ્ટિમાં આપણા જેવું જ ચૈતન્ય સર્વ સમયે વિલસી રહ્યું છે. એવી સાચી સમજણ જો આપણે કેળવીએ, તો આપણા જીવનના આખા અભિગમનો જ એક નવીન પુનર્જન્મ થાય. આપણા ઘરમાં, આપણા પડોશમાં, આપણી પેઢી-મિલ-કારખાના કે ખેતરમાં, આપણા નગર-પ્રાંત-દેશ કે દુનિયામાં આપણે જેના સંબંધમાં આવીએ તેનામાં આપણને આપણા જેવો જ આત્મા દેખાય. જો આવી દૃષ્ટિ બરાબર ટકાવી રાખીએ તો આપણા જીવનમાં વિશ્વમૈત્રીનો સંચાર થઈ જાય. આપણો સમસ્ત વ્યવહાર પ્રેમમય બની જાય. આપણે કોઈની નિંદા, ઈર્ષ્યા, દ્વેષ, ખોટો પ્રચાર કે ટાંટિયા ખેંચવામાં પ્રવૃત્ત ન થતાં સૌને સુખ-શાન્તા-આરામ, સગવડ અને શાંતિમય જીવન

કલહનો રૂડી રીતે અંત લાવી સૌહાર્દપૂર્ણ જીવન જીવી શકીએ છીએ.

(૩) સાદું, પરોપકારી અને ન્યાયસંપન્ન જીવન :

આપણી સંસ્કૃતિ ત્યાગ-પ્રધાન રહી છે. તેન ત્યક્તેન ભુંજિથા: - એ આપણા ઋષિ-મુનિઓનું જીવન-સૂત્ર રહ્યું છે અને આ સિદ્ધાંતનો વર્તમાનયુગમાં મહાત્મા ગાંધીજી, શ્રીમદ્ રાજચન્દ્રજી, વિનોબાજી અને લાલબહાદુર શાસ્ત્રીજીએ પોતાના જીવનમાં ચરિતાર્થ કરીને આપણને સૌને પ્રેરણા આપી છે.

આવું પ્રેરણાત્મક અને શાંતિદાયક જીવન જીવવા માટે જીવનના ઉચ્ચ અને સત્ય મૂલ્યો વિષે સાચું જ્ઞાન મેળવવું જરૂરી છે. મનુષ્ય ગમે તે ક્ષેત્રમાં કાર્ય કરતો હોય, પરંતુ પાયારૂપ તત્ત્વજ્ઞાન અને જીવનની સાચી સમજણ ન હોય તો એકલી સત્-પ્રવૃત્તિથી પણ સાચા સુખ-શાંતિ અનુભવી શકાતા નથી. તેથી -

“હું કોણ છું? ક્યાંથી થયો? શું સ્વરૂપ છે મારું ખરું? કોના સંબંધે વળગણા છે? રાખું કે એ પરહરું? એના વિચાર વિવેકપૂર્વક શાંતભાવે જો કર્યા, તો સર્વ આત્મિક જ્ઞાનનાં સિદ્ધાંતતત્ત્વ અનુભવ્યાં.”

માટે જીવ-અજીવ તત્ત્વોને (જડ શરીર અને ચૈતન્ય જ્ઞાનલક્ષણવાળો આત્મા) યથાર્થપણે જાણવાં. હું ખરેખર કોણ છું? મારી આજુબાજુના પદાર્થો શું છે? મારે તેમની સાથે પરમાર્થથી શું સંબંધ છે? તે પદાર્થો મને મારા જીવનના ધર્મ, અર્થ, કામ અને મોક્ષરૂપી પુરુષાર્થમાં કેટલી હદ સુધી સાધક અને કેટલી હદ સુધી બાધક છે? મારો તેમના પ્રત્યેનો અભિગમ સમુચ્ચયપણે કેવો હોવો ઘટે છે? એમ સત્ય તત્ત્વની ગવેષણા સુયુક્તિથી, સત્સંગ-સદ્ગુરુથી-સત્શાસ્ત્રથી અને જીવનપ્રયોગથી જાણવાનો ઉદ્યમ શાંતિ અને વિવેક સહિત કરવાથી

દૃઢ્યમાં દિવ્ય પ્રકાશ અને સહજ આનંદનો ઉદય થાય છે. આ પ્રગટ થયેલી આત્મજ્યોતિ પ્રબળ બનતાં સકળ જગત સ્વપ્ન સમાન અને નીરસ લાગે છે. સર્વ પાપ અને કલંકો ધોવાઈ જાય છે અને સહજ સમાધિની ઉપલબ્ધિ થતાં જીવન ધન્ય બની જાય છે.

જે કોઈ મનુષ્ય ઉપર કહેલા જીવનક્રમને સાચી સમજણ સહિત ઉપાસે છે તેનું જીવન ઠાઠમાઠ અને ભપકાથી પાછું પડતું જાય છે. અર્થોપાર્જનના સમયની તેના જીવનમાં મર્યાદા થવા લાગે છે અને વિશ્વાસઘાતથી તથા તેવી બીજી અન્યાયપૂર્ણ પ્રવૃત્તિ દ્વારા યેન કેન પ્રકારેણ ધન મેળવવાની પ્રવૃત્તિ વિરામ પામી જાય છે. ક્વચિત્ પુણ્યોદયથી વિશેષ લક્ષ્મી આવી મળે તો પણ તે મનુષ્ય પોતાની જરૂરિયાત ઉપરાંતની લક્ષ્મીને દયા-પરોપકાર-દાન-સમાજોત્કર્ષ જેવા પુનિત કાર્યોમાં લગાવી દે છે. આવો ધર્માત્મા સંતોષનો અનુભવ કરીને ક્રમે ક્રમે નિરાસંભી, નિષ્પરિગ્રહી, નીરાગી-નિર્વિકારી, નિર્દ્વન્દ્વી અને નિષ્કામી બનીને મહાન ધર્માત્મા તરીકે અન્યને પણ કલ્યાણમાર્ગમાં પ્રેરણા અને પાથેય પૂરાં પાડે છે.

આમ, આ પર્યુષણના દિવસો ઉત્સાહથી પ્રભુભક્તિ, સંતસમાગમ, ધર્મશ્રવણ, દાન, પરોપકાર અને યથાશક્તિ સંયમ-તપના અનુષ્ઠાનમાં વાપરી, આપણી અંતર-ચેતના કે જે સુષુપ્ત થઈ ગઈ છે તેને ઢંઢોળીને જગાડવા માટે છે. સર્વજ્ઞ ભગવાન મહાવીરે બોધેલા શુદ્ધ ધર્મનો આ ટૂંકો સાર આપણા જીવનમાં અપનાવીને કૃતકૃત્ય બનીએ અને પર્યુષણના શબ્દાર્થને (ચારે બાજુથી ધર્મમાં લાગીને, ધર્મભાવનામાં સ્થિર રહેવું) યથાતથ્ય સાર્થક કરીએ.

॥ ઐ શાંતિઃ ॥

ક્ષમા માગીએ ખરા વેરી અને વિરોધીની

પદ્મશ્રી ડૉ. કુમારપાળ દેસાઈ

પર્વાધિરાજ પર્યુષણની પરાકાષ્ટા છે ક્ષમાપના. જો હૃદયમાં વેરઝેરનો ભાવ હોય તો એકેય ધાર્મિક ક્રિયા સફળ થતી નથી. આથી જ જૈનદર્શનમાં ક્ષમાને સર્વગુણોની કુક્ષિ (કૂખ) કહેવામાં આવી છે. ક્ષમાભાવનાથી ઘણા ગુણો આપણે આત્મસાત્ કરી શકીએ છીએ. ક્ષમા આવે તો લોભ જાય, ક્ષમા આવે તો ક્રોધ વિદાય પામે, ક્ષમા આવે તો ત્યાગ, વિનય, સંતોષ અને સરળતા આવે. એ ક્ષમાથી મન અને ઇન્દ્રિય પર કાબૂ આવે. બીજી રીતે કહીએ તો આ બધા ગુણો હોય તો જ ક્ષમાની સાધના થઈ શકે. આમ, વેરમાં વિગ્રહ છે, ક્ષમામાં નિગ્રહ છે. વેરમાં વિનાશ છે, તો ક્ષમામાં વિકાસ છે. વેરમાં વાંધો છે, તો ક્ષમામાં સાંધો છે. વેરમાં વિષમતા છે, તો ક્ષમામાં સમતા છે. વેર એ દલીલભરી વકીલાત છે, તો ક્ષમા એ નિખાલસ કબૂલાત છે. વેર વમળ સર્જે છે, તો ક્ષમા કમળ સર્જે છે. આવી ક્ષમાપનાનો પ્રાચીનકાળથી મહિમા થયો છે પણ એનું વિશેષ મહત્ત્વ તો આજના સમયમાં છે.

માનવસભ્યતા અને સંસ્કૃતિના વિકાસની સાથે સાથે ક્ષમાની એક વિશેષ જરૂર ઊભી થઈ છે. ભગવાન ઋષભદેવના સમયમાં ઋજુ-જડ લોકો હતા. એ સ્વભાવથી ઋજુ હતા પણ બુદ્ધિથી જડ હતા. એક ચેલો ભિક્ષા લેવા ગયો અને એને બત્રીસ વડાં મળ્યાં. મનમાં થયું કે આમાંથી અડધાં તો ગુરુને આપવાનાં જ છે તો લાવને, આમાંથી સોળ ગરમાગરમ વડાં ખાઈ જાઉં. થોડે આગળ ગયા પછી એને થયું કે ગુરુને હું આટલાં બતાવીશ એટલે અડધાં તો મને આપશે જ. લાવને આઠ વડાં ખાઈ લઉં. આમ, ચેલો આગળ વધતો જાય એમ અડધાં વડાં ખાતો જાય. છેવટે એક વડું રહ્યું. ગુરુએ ચેલાને પૂછ્યું કે આ એક જ વડું કેમ છે ? બાકીનાં બીજાં વડાંનું શું થયું ? એટલે ચેલાએ એ વડું ખાઈને કહ્યું કે આ રીતે

હું એને ખાઈ ગયો. આમ, શિષ્ય ઋજુ-સરળ સ્વભાવનો ખરો પણ બુદ્ધિથી જડ હતો.

બીજા તીર્થંકરથી ત્રેવીસમા તીર્થંકર સુધીના લોકો ઋજુ-પ્રાણ હતા. એ સ્વભાવથી ઋજુ પણ બુદ્ધિશાળી હતા. એ પછી ચોવીસમા તીર્થંકર ભગવાન મહાવીરસ્વામી અને તે પછીના સમયના લોકો વક-જડ છે. આજે ઋજુતા સમાપ્ત થઈ ગઈ છે. સરળતા બાધાઈમાં ખપે છે અને શઠતા ચતુરાઈ ગણાય છે ! માણસની બુદ્ધિએ ઘણી ઊંચાઈ સર કરી છે પરંતુ એનું હૃદય નાનું થતું ચાલ્યું છે. સરળતા વિનાની ક્ષમા ઔપચારિક બની જાય છે. આથી આજના વક-જડ સમયમાં ક્ષમાના ઊંડાણનું અવગાહન કરવાની જરૂર છે. આથી 'સવ્વે જીવ્વ ઝમંતુ મે' કહીએ ત્યારે આપણામાં હીનતાની ગ્રંથિ ન હોવી જોઈએ, ઉચ્ચતાનો ભાવ હોવો જોઈએ. એ સમયે અભિમાન ઓગળી જવું જોઈએ. સામી વ્યક્તિ બધી બાબતમાં આપણા જેવી જ છે એવો ખ્યાલ પ્રબળ થવો જોઈએ.

ભગવાન મહાવીરના જ સમયમાં મહાકામી અવન્તિપતિ ચંડપ્રદોતે જળકમળનું જીવન જીવનાર રાજર્ષિ ઉદયનના ઘરમાં જ ધાડ પાડી. અનલગિરિ નામના ભયંકર હાથી પર આવીને એ ઉદયનના મહેલની સુંદર દાસીને અને એના દેવમંદિરની ચંદનકાષ્ટની પ્રતિમાને ચોરી ગયો. આ કોઈ સામાન્ય દાસી કે પ્રતિમા નહોતી. ઉદયનની પ્રિય પત્ની પ્રભાવતીએ મૃત્યુ વેળાએ રાજાને એ પ્રતિમા પૂજવાનું અને એ કુબ્જા દાસીનું જતન કરવાનો આદેશ આપ્યો હતો. ઉદયન આ પ્રતિમાને નિહાળી ધીમે ધીમે પત્નીનો શોક અને સંસારનો મોહ દૂર કરતો જતો હતો. પ્રતિમાનું પૂજન કરનાર કુબ્જા દાસી તનમનથી દેવમંદિરની સેવિકા બની રહી એવામાં ગાંધારદેશથી એક ગૃહસ્થ આ દૈવી મૂર્તિના દર્શને આવ્યો, પણ પ્રવાસના શ્રમથી અને હવા-પાણીના એકાએક પરિવર્તનથી બીમાર

પડી ગયો. પોતાના પ્રભુના ભક્ત ગૃહસ્થની દુર્દશા જોઈને કુબ્જ દાસીને દયા આવી અને એણે ખૂબ સેવા-શુશ્રૂષા કરી એને સાજો કર્યો. એ ગૃહસ્થે ઉપકાર વાળવા દાસીને અત્યંત સૌંદર્યવાન બનાવે તેવી સુવર્ણગુટિકા આપી. હવે દાસીને રાજરાણી થવાના કોડ જાગ્યા. ઉદયન તો સંસારમાં જળકમળનું જીવન જીવતો હતો તેથી દાસીએ અવન્તિપતિ ચંડપ્રદ્યોતને સંકેત કર્યો. અવન્તિપતિ ચંડપ્રદ્યોત દાસીનું હરણ કરીને લાવ્યો. દાસી એની સાથે જેની રોજ પૂજા કરતી હતી તે ચંદનકાષ્ઠની પ્રતિમા લઈને આવી.

રાજર્ષિ ઉદયનને આ સમાચાર મળ્યા ત્યારે એમનું ચિત્ત ખળભળી ઊઠ્યું. ચંડપ્રદ્યોતે મારા ધર્મ અને રાજની આબરૂ લૂંટી લીધી. એનો રાજધર્મ કહેતો હતો કે ચંડપ્રદ્યોતે એની લાજ લૂંટી છે, એ હવે શત્રુ થયો છે. શત્રુનો સંહાર જ ઘટે. રાજર્ષિ ઉદયનને રાજદંડ હાકલ કરવા લાગ્યો કે રોળી નાખ ઉજ્જયિનીને ! કેદ કરી ગર્દન માર એના રાજાને ! પણ વિવેકી અને ધર્મી ઉદયનને ખ્યાલ હતો કે આવેશમાં આવીને યુદ્ધ ખેલવામાં ન્યાય સાથે અન્યાય થઈ જાય છે. સદોષની સાથે અનેક નિર્દોષનાં રક્ત રેડાય છે. ભગવાન મહાવીરના ભક્ત એવા રાજવી ઉદયને પહેલાં પોતાના દૂત મોકલ્યા. પરંતુ ચંડપ્રદ્યોત એને એની કાયરતા માની બેઠો. આખરે ઉદયને સૈન્ય સજ્જ કર્યું. એણે જેટલી હિંસા ઓછી થાય તેટલું યુદ્ધ ખેલવાનું નક્કી કર્યું. બે રાજા વચ્ચેના દ્વન્દ્વયુદ્ધથી કામ સરી જાય તેવું કર્યું.

અવન્તિના રણમેદાનમાં રાજર્ષિ ઉદયન ને રાજા ચંડપ્રદ્યોત બે ભર્યા મેઘની જેમ બાખડી પડ્યા. પોતાની શક્તિ પર ગુમાન ધરાવનાર રાજા ચંડપ્રદ્યોત રાજર્ષિ ઉદયનના દ્વન્દ્વયુદ્ધના આવાહનને પાછું ફેરવી ન શક્યો, અને એનું ગુમાન ઊતરી જતાં પણ વાર ન લાગી. સાત્ત્વિક જીવન જીવનારા ઉદયનના વજ્રાંગ દેહમાં એવું બળ હતું કે હજાર છળપ્રપંચ જાણનાર આ કામી રાજા એને પરાસ્ત કરી ન શક્યો. જોતજોતામાં એ ચત્તોપાટ પડ્યો ને લોહની જંજીરોમાં જકડાઈ ગયો, રાજા ઉદયન વિજયી બન્યો.

રાજા ઉદયને અવન્તિમાં પ્રવેશ કર્યો. એણે સાથે સાથે અમારિ પડહ વગડાવ્યો. જાહેર કર્યું કે નિર્દોષનું રક્ષણ કરવામાં આવશે. અમારી શક્તિથી કોઈ ભય ન પામે ! રાજા પ્રદ્યોતને કેદ કરવામાં આવ્યો અને તેના કપાળ પર ‘દાસીપતિ’ એવા શબ્દો લખવામાં આવ્યા. આમ, અવન્તિનો વિજય કરી રાજા ઉદયન પાછા ફર્યા. આ દિવસો શ્રાવણ-ભાદ્રપદના દિવસો હતા. ભગવાન મહાવીરના આ ભક્તે પર્યુષણના આઠ દિવસ માટે માર્ગમાં સેનાની કૂચ થંભાવી દીધી અને એક સુરક્ષિત સ્થળે ડેરા-તંબૂ નાખ્યા. સંવત્સરીનો દિવસ આવ્યો. રાજા ઉદયને સવારમાં જ કહ્યું,

“આજે અમે ઉપવાસ કરીશું, પરંતુ એથી જે ઉપવાસ ન કરતા હોય તેમને ભૂખ્યા ન રાખશો.”

ફોજના વડા રસોઈયાએ કહ્યું, “મહારાજ, બીજા તો સહુ આપને અનુસર્યા છે. એક માત્ર કેદી ચંડપ્રદ્યોતને પૂછવાનું બાકી છે.”

રાજર્ષિ ઉદયને કહ્યું, “એને પૂછી જુઓ, પણ એને ભૂખે ન મારશો. એની જે ઇચ્છા હોય તે પૂછીને બનાવો.”

મુખ્ય રસોઈયો રાજા ચંડપ્રદ્યોતને પૂછવા ગયો. કોઈ દિવસ નહીં અને આજ આવી પૂછપરછ કેમ થાય છે તે જાણવાનો ચંડપ્રદ્યોતે પ્રયાસ કર્યો. પાકશાળાના મુખ્ય રસોઈયાએ વિગતે વાત કહી સંભળાવી, પરંતુ ચંડપ્રદ્યોતના પ્રપંચી મનને આમાં બીજી શંકા આવી. એને થયું કે કદાચ એને ખોરાકમાં જેર આપવાની આ રીત તો નહીં હોય ને ? આથી એણે વિચાર્યું કે હું પણ ઉપવાસ કરું.

રાજા ચંડપ્રદ્યોતે કહ્યું, “અરે, હું પણ ભગવાન મહાવીરના ધર્મનો અનુયાયી છું. મારી તો આ દુર્દશામાં મતિ જ મૂંઝાઈ ગઈ. પર્વનો દિવસ પણ યાદ ન આવ્યો. જા, તારા રાજાને કહેજે કે આજે મારે પણ ઉપવાસ છે.”

વડા રસોઈયાએ રાજા ઉદયનને અથથી ઇતિ સુધી બધી વાત કહી. આ સાંભળીને રાજા ઉદયન વિચારમાં પડ્યા. એને થયું, “અરે ! આ પ્રદ્યોત તો મારો સહધર્મી

આત્મપ્રાપ્તિનો અપૂર્વ અવસર એટલે પર્વાધિરાજ પર્યુષણ મહાપર્વ

❁ ❁ ❁ ❁ ❁ ❁ ❁ **પ્રા. ચંદાબહેન વી. પંચાલી (બોટાદ)** ❁ ❁ ❁ ❁ ❁ ❁ ❁

પરમકૃપાળુદેવની સમાધિ સરસ્વતી વચનામૃત પત્રાંક - પદ્મ આલેખાય છે, “આત્મસ્વરૂપનો નિર્ણય થવામાં અનાદિથી જીવની ભૂલ થતી આવી છે, જેથી હમણાં થાય તેમાં આશ્ચર્ય લાગતું નથી. સર્વ કલેશથી અને સર્વ દુઃખથી મુક્ત થવાનો આત્મજ્ઞાન સિવાય બીજો કોઈ ઉપાય નથી. સદ્વિચાર વિના આત્મજ્ઞાન થાય નહીં, અને અસત્સંગ-પ્રસંગથી જીવનું વિચારબળ પ્રવર્તતું નથી એમાં કિંચિત્માત્ર સંશય નથી. આત્મપરિણામની સ્વસ્થતાને શ્રી તીર્થંકર ‘સમાધિ’ કહે છે. આત્મપરિણામની અસ્વસ્થતાને શ્રી તીર્થંકર ‘અસમાધિ’ કહે છે. આત્મપરિણામની સહજસ્વરૂપે પરિણતિ થવી તેને શ્રી તીર્થંકર ‘ધર્મ’ કહે છે. આત્મપરિણામની કંઈપણ ચપળ પરિણતિ થવી તેને શ્રી તીર્થંકર ‘ધર્મ’ કહે છે... જીવ વિષે, પ્રદેશ વિષે, પર્યાય વિષે, તથા સંખ્યાત, અસંખ્યાત, અનંત આદિ વિષેનો યથાશક્તિ વિચાર કરવો. જે કંઈ અન્ય પદાર્થનો વિચાર કરવો છે તે જીવના મોક્ષાર્થે કરવો છે, અન્ય પદાર્થના જ્ઞાનને માટે કરવો નથી.”

પર્યુષણ મહાપર્વ એટલે આત્માનુભૂતિનો અપૂર્વ અવસર. પર્વો બે પ્રકારના છે : (૧) લોકોત્તર પર્વ અને (૨) લૌકિક પર્વ. પર્યુષણ પર્વ લોકોત્તર પર્વ છે. જે પર્વ ભવસાગરથી પાર પમાડી લોકાગ્રે-સિદ્ધદશામાં સ્થાપી દે છે. પર્યુષણપર્વ અસામાન્ય પર્વ છે; વિશેષ પર્વ છે. સાધક જાણે અષ્ટકર્મનો નાશ કરતો હોય તેમ આઠ દિવસ રૂપે ઉજવાય છે. ચાર ઘાતીકર્મ - જ્ઞાનાવરણીય,

દર્શનાવરણીય, મોહનીય અને અંતરાય - તેનો ક્ષય કરી બાકીના ચાર અઘાતી કર્મ - વેદનીય, આયુષ્ય, નામ, ગોત્ર નાશ પામે છે. મુનિધર્મની મહાચર્યા રૂપે દશલક્ષણધર્મરૂપે દશ દિવસ પર્યુષણ પર્વ ઉજવાય છે. ક્ષમા, આર્જવ, માર્દવ વગેરે દશ આત્મિક ગુણો રૂપે મુનિધર્મની મુખ્યતાથી મહોત્સવ મનાય છે.

પર્યુષણ શબ્દનો અર્થ વિચારીએ. પરિ+વસ (ઉસ) ધાતુ પરથી શબ્દ બને છે. પરિ એ ક્રિયાપદને લાગતો ઉપસર્ગ છે. (ઉસ) વસ ધાતુ છે. પરિ - ચારે બાજુથી અને વસ - વસવું. ચારે બાજુથી આત્મામાં વસવું અર્થાત્ અન્ય દિશાઓના દ્વાર બંધ કરી આત્મામાં વસવું. સામર્થ્ય અલ્પ હોય તો આત્મ - અભિમુખતામાં ઉપયોગને લગાવવો. પર્યુષણ મહાપર્વ આધ્યાત્મિક પર્વ છે. તેથી અખંડપણે વૃત્તિઓને સદ્ગુરુની આજ્ઞામાં તથા સદ્ગુરુના બોધના આચરણમાં વાળવી.

પરમકૃપાળુદેવ જણાવે છે,
“મૂળમારગ સાંભળો જિનનો રે,
કરી વૃત્તિ અખંડ સન્મુખ - મૂળમારગ...
નો’ય પૂજાદિની જો કામના રે,
નો’ય વહાલું અંતર ભવદુઃખ-મૂળમારગ...”

પર્યુષણ મહાપર્વના અવસરે વૃત્તિઓ અખંડ સ્વરૂપ, પરમપૂર્ણ જ્ઞાનસ્વરૂપ એવા નિજાત્મ પ્રદેશે વણાઈ જાય તો આત્માનુભૂતિની અપૂર્વ ઘટના ઘટે છે. વૃત્તિનું સ્વરૂપ સૂક્ષ્મ છે. કેટલીક વૃત્તિઓ સાધકને છેતરે છે. વિપરીતભાવને - વિભાવભાવને

વૃત્તિઓ નિબીડ કરે છે અને સાધક વિકાસનું નામ આપી દે છે. તેથી ગુરુગમે આગળ પગલા ભરવાથી માર્ગ સરળતા સાથે સચ્ચાઈ આપે છે.

આત્માનુભૂતિનો અપૂર્વ અવસર, સદ્ગુરુનું ઉપનિષદ સધાતા સધાય છે. અધ્યાત્મના પંથે ઉલ્લાસ, ઉમંગ ઊર્મિસભરતા હોય છે. થનગનાટ, ભીતરી ઝંખના, અપૂર્વ રુચિ હોય છે. માત્રને માત્ર ‘તૂ હી, તૂ હી’નો બોધ હોય છે. ચૈતન્યવિલાસ થતાં અમૃત રસાસ્વાદ આપી જાય છે. અનુભૂતિમાં ભીંજવે છે. અનુભૂતિ - સંસ્કૃત શબ્દ છે. અનુ + ભૂ - ભવ થી શબ્દ બન્યો છે. અનુ - ઉપસર્ગ છે. ભૂ - ભવતિ ક્રિયાપદ છે. થવું - હોવું. અનુભવ એટલે અસ્તિત્વનો ઝંકાર થવો. જ્ઞાનપ્રકાશ જ્યોતિથી વીંટળાઈ જવું. ભૂતિ - પ્રકારના સંદર્ભે પણ વપરાય છે. શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતા મહાગ્રંથના ૧૮ અધ્યાય છે. તેના દસમાં અધ્યાયનું નામ વિભૂતિયોગ છે. આત્મ ઓજસનું પ્રકાશવું તે અનુભૂતિ છે તેમ ગીતાર્થ સંતો કહે છે. અનુભૂતિ એટલે આત્મ-સ્વરૂપનું જ ગુંજન, આત્મસ્વરૂપનું કૂંજન, આત્મસ્વરૂપનો ટહુકાર. આત્માનુભૂતિનો અપૂર્વ અવસર તે છે આપણા પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ.

ચૈતન્ય ચમત્કારી પરમકૃપાળુદેવની સમ્યક્ ગિરા છે કે “જગતની વિસ્મૃતિ કરવી અને સત્ના ચરણમાં રહેવું.” પરનો અસ્પર્શ અને પરમનો સ્પર્શ. પરથી ઉડી જવું અને પરમમાં આસન જમાવવું. આરાધક આ માટે લાલાયિત છે. દષ્ટાન્ત છે - એક સાધક સદ્ગુરુ પાસે આવે છે અને કહે છે કે મારા ગુરુદેવે બ્રહ્મવિદ્યાના આગળના શિક્ષાપાઠ માટે મને આપની પાસે મોકલ્યો છે. ગુરુ તેની પરીક્ષા કરે છે - “તું જે નગરને વીંધીને આશ્રમમાં આવ્યો તો તે નગરમાં શું જોયું?” સાધક કહે છે, “માટીના પૂતળા માટી માટે દોડતા જોયા.” ગુરુ બીજો પ્રશ્ન પૂછે છે, “આ ખંડમાં

અત્યારે કઈ ઘટના ઘટી રહી છે?” સાધક કહે “ગુરુદેવની આજ્ઞાથી માટીનું પૂતળું જ્ઞાનશિક્ષાપાઠ માટે સદ્ગુરુના ઉપનિષદમાં બેઠું છે.” સાધકને જગતની વિસ્મૃતિ થઈ છે. સત્ચરણ ઉપાસનાનો ભાવ વર્તે છે. સાધકમાં પ્રભુ પ્રત્યે પરમ પ્રીતિ હોય છે, બ્રાહ્મીવેદનાનો વેદક હોય છે. ત્યારે સદ્ગુરુ બ્રહ્મવિદ્યાના શિક્ષાપાઠ આપવા તત્પર હોય છે. આવો સાધક બ્રહ્મવિદ્યાનો આસ્વાદક બને છે.

આત્માનુભૂતિની સંવેદના માટે સાધકે સદ્ગુરુની આજ્ઞાના અખંડ આરાધક બનવું પડે છે; જે સહજ સધાય તો આત્મપંખી ગગનાંગણે વિહરી શકે છે. દષ્ટાન્ત છે :- કલિકાલસર્વજ્ઞ હેમચંદ્રાચાર્યે સ્વ-શિષ્ય શ્રી રામચંદ્રસૂરિને આજ્ઞા આપેલી કે શ્રી બાલચંદ્ર મુનિને આચાર્ય પદવી આપવી નહીં કારણ સદ્ગુરુદેવ ભીતરી દિવ્યતાને ઓળખતા હોય છે. વિનીત શિષ્ય શ્રી રામચંદ્રસૂરિ ‘તહતિ’ કહીને આજ્ઞા સ્વીકારી લે છે. મહાકવિ કાલિદાસ ‘રઘુવંશ’ કાવ્યમાં લખે છે. ગુરુણાં હિ આજ્ઞા અવિચારણીયા અર્થાત્ સદ્ગુરુની આજ્ઞા વિચાર કર્યા વિના આરાધવી; કારણ કે તેઓની આજ્ઞામાં સ્વ ઉદ્ધારના અનેક અર્થો સમાયેલા હોય છે. સમ્રાટ કુમારપાળના વંશમાં પાછળથી અજયપાળ સમ્રાટ બન્યા. સમ્રાટે શ્રી રામચંદ્રસૂરિને દબાણ કરી કહ્યું કે તમે શ્રી બાલચંદ્રમુનિને આચાર્ય-પદવી પ્રદાન કરો. શ્રી રામચંદ્રસૂરિ કહે, “ગુરુદેવની આજ્ઞા નથી તેથી તે બની શકે નહિ.” સમ્રાટ કહે, “આપશ્રી બાલચંદ્રમુનિને આચાર્ય પદવી આપો અથવા આ ધગધગતી શિલા પર બેસી જીવનત્યાગ કરો.” શ્રી રામચંદ્રસૂરિએ હસતાં હસતાં ધગધગતી શિલા પર બેસવાનું સ્વીકાર્યું. આત્માના પ્રદેશે પ્રદેશે સૂરીશ્વરને સદ્ગુરુ આજ્ઞાપાલનનો આનંદ ઉભરાતો હતો. સદ્ગુરુની આજ્ઞા-સ્વીકારનો અહેસાસ સાધકના રક્તના

પ્રત્યેક કણે ધબકતો હોય છે. સદ્ગુરુએ જે માન્ય કર્યું, મારા માટે શિરોધાર્ય છે. તે વિષયમાં સાધક નિર્વિકલ્પ હોય છે.

આત્માનુભૂતિના અવસરે સાધક મનશુદ્ધિનો શ્રેષ્ઠ માર્ગ સ્વીકારે છે. કૃપાળુદેવ કહે છે, “શુભભાવ વડે મન શુદ્ધ કરો, નવકાર મહાપદને સમરો, નહિ એહ સમાન સુમંત્ર કહો, ભજીને ભગવંત ભવંત લહો.”

અશુભથી વિરામ થાય છે. શુભમાં પ્રવૃત્ત થાય છે. પછી શુભ-અશુભ બંનેથી નિવૃત્ત થઈ શુદ્ધમાં સ્થિતિ થાય છે. મનાતીત થવા વચ્ચે મનશુદ્ધિ આવે છે.

દષ્ટાન્ત છે : ઝેનગુરુ પાસે શિષ્ય આવીને કહે છે કે મન પર વિભાવોની ધૂળ લાગે છે. લાગ્યા કરે છે. માર્ગ દર્શાવો. ગુરુ કહે છે કે રેલ્વે-સ્ટેશન પર ધર્મશાળા છે. તેના મુનીમની ક્રિયાને ઊંડાણથી જોઈને - બોધ લઈને આવ. શિષ્ય જાય છે. બધી ક્રિયા જુવે છે. ધર્મશાળામાં જે માણસો આવે છે તેને રૂમ આપે વગેરે ક્રિયા કરે છે. કામકાજ પછી સાંજે તપેલીમાં ખીચડી બનાવે છે, જમે છે. સાફ કરે છે. કબાટમાં મૂકે છે અને સૂઈ જાય છે. સવારે કબાટમાંથી તપેલી લે છે. તેમાં દૂધ ગરમ કરે છે. પીવે છે. તપેલી સાફ કરી કબાટમાં મૂકી દે છે. શિષ્યે બધી ક્રિયા જોઈ. સમજાયું નહિ. ગુરુ પાસે આવે છે - જે જોયું તેની વાત કરી. ગુરુ કહે છે કે લાકડાની તિરાડમાંથી જે ધૂળ આવી હતી તેની સફાઈ મુનીમે કરી નહીં અને દૂધ પીધું. મન પર જે વિભાવોની ધૂળ લાગે છે તેને સાફ કરવા સદ્ગુરુના બોધથી શિષ્ય મનશુદ્ધિનો માર્ગ સ્વીકારે છે. સ્વાધ્યાય - મનન-ચિંતન-નિદિધ્યાસન આદરે છે. આચરે છે. સ્વચ્છ મન અસ્તિત્વના પટાંગણે સક્ષમ બને છે. અસ્તિત્વના અહેસાસમાં સાધક આત્માનુભૂતિના

પરમ પંથે પ્રયાણ કરે છે.

આત્માનુભૂતિના અવસરને પામવા પર્યુષણના મહાપર્વના પવિત્ર દિવસોમાં સાધક અધ્યાત્મના મહાસાગરના ઊંડાણને આંબવા પ્રયત્નશીલ છે. અધ્યાત્મ આરાધનામાં ભાવભાસનનું સોપાન સહજરૂપે આવે છે. ભાવ-ભાસન થતાં સાધક આંતરબળથી શૂરવીર બને છે. આત્મા પરમ રસમય છે. આનંદમય છે, સુખમય છે, મંગલમય છે. સત્ત્વિત્તઆનંદમય છે. તે આત્મા ભાવમાં ઘૂંટાય છે. ભાવભાસનને સમજવા માટે બે ભાગ પાડી શકાય - એક વિકલ્પાત્મક ભાવભાસન થાય છે, જે પરમોચ્ચદશાએ નિર્વિકલ્પ ભાવ રૂપે પ્રતીત રૂપે અનુભવાય છે. સાધકને સમ્યક્ શ્રદ્ધાના દ્વારનું ઉદ્ઘાટન કરવું છે. તેથી વિશેષ ભાવમાં ભાવિત થઈ આ મહાપર્વના દિવસોમાં પૂરા ભાવથી ચૈતન્ય વાટિકામાં વિહરે છે.

ભાવભાસનના પગથિયે પહોંચવા જ્ઞાનગરિમાધારી પરમકૃપાળુદેવ ઉપશમ-વૈરાગ્યના ભાવને નિતાન્ત આવશ્યક ગણે છે. જે સાધક વૈરાગ્ય સરોવરે ડૂબકી લગાવતો હોય, ઉપશમ ભાવમાં તરતો હોય તે આત્માનુભૂતિના અવસરને આંબી શકે છે. અધ્યાત્મમૂર્તિ પરમકૃપાળુદેવ પત્રાંક પ૦૬માં જણાવે છે, “ગૃહકુટુંબાદિ ભાવને વિષે અનાસક્ત બુદ્ધિ થવી તે ‘વૈરાગ્ય’ છે; અને તેની પ્રાપ્તિ-અપ્રાપ્તિ નિમિત્તે ઉત્પન્ન થતો એવો જે કષાય - કલેશ તેનું મંદ થવું તે ‘ઉપશમ’ છે. એટલે તે બે ગુણ વિપર્યાસબુદ્ધિને પર્યાયાંતર કરી સદ્બુદ્ધિ કરે છે.” સર્વ જ્ઞાનીઓએ વૈરાગ્યભાવને વખાણ્યો છે.

દષ્ટાન્ત છે : યુવાન લીચીના જીવનમાં ઘટના ઘટે છે. લીચીના ગામમાં મઠ હતો ત્યાં આત્મજ્ઞ

સંત પધાર્યા. લીચી સંતના દર્શને જાય છે. લીચીના ચહેરા પર વૈરાગ્ય દેખાતો હતો. વૈરાગ્ય-ઉપશમથી ભૂષિત લીચીને જોઈને સંતે કહ્યું, “સંન્યાસને કેટલી વાર છે?” લીચી કહે, “વિચાર તો આવે છે પણ મન જુદું વિચારે છે.” “અરે યુવાન ! જે મને તને અત્યાર સુધી ફેરવ્યા કર્યો તે મનને તારે હજી પૂછવું છે ?” લીચી જાગૃત થઈ ગયો. સંતના ચરણે ઝૂકીને કહે, “ગુરુદેવ ! અત્યારે જ મને સંન્યાસ આપો.” ગુરુએ લીચીને પોતાની ચાદર ઓઢાડી. ગુરુ કહે, “હે સંન્યાસી ! તેં તો સદ્ગુરુને ઓઢવ્યા !” લીચી આત્માનો આસ્વાદક બન્યો. સદ્ગુરુ તેને ભેટી પડ્યા. વૈરાગ્ય-ઉપશમના દ્વૈતમાં લીચીએ સદ્ગુરુની સંનિધિમાં અદ્વૈત સાધ્યું. પર્વાધિરાજ પર્યુષણ મહાપર્વના પવિત્ર દિવસોમાં સાધક આત્મત્વને વરે છે.

સાધક અધ્યાત્મ પ્રદેશમાં પ્રવેશે છે ત્યારે આત્મજાગૃતિ પરમ પરમ આવશ્યક છે. આત્મજાગૃતિ રાગ-દ્વેષના મળને દૂર કરી નિર્મળતાના પાવન પ્રદેશમાં પ્રવેશ કરાવે છે. અહં-મમત્વના વિભાવથી વિરમી જાય છે. ‘જ્ઞાનસાર’માં આચાર્યદેવ સમજાવે છે, અહં - મમેતિ મન્નોડયં મોહસ્ય જગદાન્ધ્યકૃત્ । અયમેવ હિ નજ્પૂર્વઃ પ્રતિમન્નોડપિ મોહજિત્ ॥

અહં-મમથી મુક્તિ - નાહં ન મમ - પંચ અક્ષરથી પવિત્રતા પમાય છે. દૃષ્ટાન્ત છે : આત્મજાગૃતિ અર્થે શિષ્ય સદ્ગુરુના ઉપનિષદમાં જાય છે. કહે છે, “હે ગુરુદેવ ! મને આત્મજાગૃતિમાં સ્થિરતા-દૃઢતા માટે સમજણ આપો.” ગુરુદેવ સમાધના ભદ્રા પાસે બેઠેલા હતા. શિષ્યને કહે, “લે આ ચીપીયો, રાખમાંથી ઊંચી અંગારો કાઢ અને આપ.” શિષ્યે તો ઉપર ઉપર ચીપીયો ફેરવ્યો. અંગારો મળ્યો નહિ. ગુરુએ

ચીપીયો હાથમાં લઈ સમાધમાં ઊંચી ચીપીયો નાખ્યો. ઊંચી સળગતો અંગારો બહાર કાઢ્યો. ઉપર ઉપરથી જોતાં કંઈ નહિ મળે. ઊંડાણમાં જવું પડે. ભીંતરમાં જવું પડે. ત્યાં જ્ઞાનધારા, ચૈતન્યધારા, સત્ધર્મધારા જાગૃત છે. ઊંડાણમાં રાગ-દ્વેષ-અજ્ઞાનના અંગારા પડ્યા છે. ત્યાં ચૈતન્યજાગૃતિના ચીપીયા વડે સદ્ગુરુ આંતરવીર્ય જાગૃત કરી આત્માના પ્રદેશ સુધી પહોંચાડી દે છે. સદ્ગુરુ કહે છે, “માર્ગ બતાવી ન્યારો રહું છું. તારી આત્મજાગૃતિના બળે અંતરાત્મા થા.”

આત્મજાગૃતિને પામેલો સાધક પર્વાધિરાજ પર્યુષણના પવિત્ર દિવસોમાં સમત્વનો શણગાર ઓઢે છે. પર્યુષણ પર્વમાં સદાચાર, સંયમ અને સમત્વની ત્રિવેણી સધાય છે. બાહ્ય શણગાર છૂટી જાય છે. સમત્વના શણગારથી સાધક ગૌરવાન્વિત બને છે. દિવ્યતાના દેદારથી સાધક શોભી ઊઠે છે. સાધક આઠે પહોર આત્મજાગૃતિનો પ્રહરી બને છે. સાધકના નિંદા કે સ્તુતિ, ધન કે નિર્ધનતા, હર્ષ કે શોકના તાણાવાણા વીખરાઈ જાય છે. આત્મગરિમા પાસે પૌંદ્ગલિક ધન-વૈભવની મહિમા તિરોભૂત થાય છે. સ્વાન્ત સુખાય જીવનમાં કેલિ કરે છે. હીરા, મોતી, માણેક આત્મારાધકને મૂલ્યવાન લાગતાં નથી. દૃષ્ટાન્ત છે : સંત કમાલની રહેવાની જગ્યા છે ત્યાં સમ્રાટ સંત કમાલને વંદન કરવા આવે છે. સમ્રાટે સંતના ચરણમાં કિંમતી રત્ન ધર્યું. સંત સ્વમાં નિમજજન કરે છે. સમ્રાટ કહે, “આપના ચરણોમાં મૂકેલું કિંમતી રત્ન ક્યાં મૂકું ?” સંત કહે, “તમારે જ્યાં મૂકવું હોય ત્યાં મૂકો.” સમ્રાટે છાપરામાં લાકડાની પોલાણમાં રત્ન મૂકી દીધું. સમ્રાટ રસ્તામાં વિચારે છે કે સંતે ભલે કહ્યું, પણ પછી રત્ન લઈ લેશે અને તેનો ઉપયોગ કરશે. પાંચેક વર્ષ પછી સમ્રાટ ફરી સંત કમાલ પાસે આવે છે. સમ્રાટ વિચારે છે કે સંતે આશ્રમ

નવો બનાવી દીધો હશે વગેરે. આવે છે. જુએ છે. બધું જ એમને એમ છે. સમ્રાટે વંદન કર્યા પછી પૂછ્યું, “મેં આપના ચરણોમાં અમૂલ્ય રત્ન ધર્યું હતું તે ક્યાં છે ?” સંતને સ્મરણમાં આવતું નથી. જેને જેનો રસ અને રુચિ હોય તે યાદ આવી જાય. સંત તો નિઃસ્પૃહ છે. ઘટના ઘટી ત્યારે પણ સંત હાજર ન હતા. ઘટના પછી ક્યાંથી હાજર હોય ? સંતે સમ્રાટને કહ્યું, “જોઈ લો, તમે જ્યાં મૂક્યું હોય ત્યાં. કોઈ નહિ લઈ ગયું હોય તો ત્યાં જ હશે.” સમ્રાટના મનોજગતમાં હજી એમ છે કે સંતે ક્યાંક છુપાવી રાખ્યું હશે અને પોતે જાણતાં નથી એમ કહે છે.

સમ્રાટે છાપરાની લાકડાની વચ્ચે જગ્યામાં જોયું તો રત્ન તો ત્યાં જ છે. ફેર એટલો છે કે ત્યાં ધૂળ છવાઈ ગઈ છે. સમ્રાટ છોભીલો પડ્યો. સંતને કહે કે આ કિંમતી રત્નનું શું કરું ? સંતનો તો એક જ જવાબ છે કે મારે તે કાંઈ કામનું નથી. લોકકલ્યાણ માટે તમારે જે ઉપયોગ કરવો હોય તે કરી શકો. સમ્રાટ સંતની મુદ્રાને નિઃસ્પૃહતા, નિઃસ્વાર્થતા, નિષ્પરિગ્રહતા, નિરાડંબરતાના ઓજસથી ઓજસ્વી દૈદીપ્યમાન નિહાળે છે.

સંતત્વને નમન - વંદન કરે છે.

પર્યુષણ મહાપર્વમાં સમત્વનો શણગાર આરાધકને વધુ સુશોભિત બનાવે છે. સાધક જગતની વિસ્મૃતિ કરી સત્ના ચરણમાં રહેવાનો ભાવુક હોય છે. સદ્ગુરુની આજ્ઞાને આરાધતો તેના બોધને ગ્રહણ કરે છે. મનશુદ્ધિના માર્ગે આગળ વધતો ઉપશમ-વૈરાગ્યને હૃદયમાં સ્થાપે છે. ભાવભાસનથી ભાવિત થઈ સ્વ અસ્તિત્વના અહેસાસને સ્પર્શે છે. સર્વત્ર આત્મજાગૃતિ ભાવથી શૂરવીર બને છે. વીતરાગદર્શન સમત્વનો સર્વોચ્ચદશાએ સ્વીકાર કરે છે. સમત્વનો શણગાર સજી પર્યુષણના મહાપર્વને સાધક આત્મોત્સવ બનાવે છે. તેમાંથી જન્મે છે અપૂર્વ ક્ષમાભાવ.

મીઠાની પૂતળી દરિયાનું માપ કાઢવા ગઈ, ઓગળી ગઈ. તે મય બની ગઈ. આત્માનુભૂતિના અપૂર્વ અવસરે અદ્વૈત છે, દ્વૈત નથી. ભેદ નથી, અભેદ છે. સ્વ અસ્તિત્વ, સ્વનું હોવાપણું, સ્વ સત્તા માત્ર જ છે. પર્વાધિરાજ પર્યુષણના મહાપર્વે આત્માનુભૂતિના અપૂર્વ અવસરને જાણીએ - માણીએ - પામીએ. ■ ■ ■

પરમ પર્વ

પર્યુષણ એ જિનોપાસક સાધકનું પરમ પર્વ છે. સાધકનું પર્વ એટલે સાધનાની સુવર્ણ પળ. આત્માની નિકટતા પ્રાપ્ત કરવી એ પર્વનો મહિમા છે. મંગળ મહોત્સવો મંગળતા જ માગે છે.

ધર્મ એ પરમ મંગળ છે. વિભાવથી સ્વભાવ તરફ - પરધરથી નિજ મંદિર તરફ વળવું એ સદ્ધર્મ.

નિજ વતન તરફ વળતા વટેમાર્ગીની.... અહો કેવી પ્રસન્નતા ! અહો કેવી રસિકતા ! અહો કેવી ઉચ્ચ પ્રસન્નતા ! સાચી રસિકતા જન્માવે તે ધર્મ.

રસિકતા અને પ્રસન્નતા ક્યાંથી મળે ? આત્મનિમજ્જનાથી.

એટલે જ પર્યુષણ પર્વ આત્મનિમજ્જનાની વિમળ સરિતા છે. એ દ્વારા પરમાત્મ-રસસિંધુના દર્શન થાય છે.

- પૂજ્યશ્રી સંતબાલજી

પર્વાધિરાજ પર્યુષણની આરાધના

પૂજ્ય બહેનશ્રી ડૉ. શર્મિષ્ઠાબેન સોનેજી

“ઘડી ઘડી પલપલ સદા, પ્રભુ સુમિરન કો ચાવ;
નરભવ સફલો જો કરે, દાન શીલ તપ ભાવ.”

- શ્રી બૃહદ્ આલોચના

આ પર્યુષણ પર્વમાં ઉપરોક્ત ચારે પ્રકારે ધર્મ આરાધના દ્વારા આપણો અમૂલ્ય માનવજન્મ સફળ કરીએ.

દાન :

સદ્પ્રવૃત્તિને સહકાર અને અનુમોદન આપવાના ઉદ્દેશથી પોતાની કહેવાતી ધન આદિ વસ્તુઓનો પરિત્યાગ કરવો તેને દાન કહેવામાં આવે છે.

શાસ્ત્રોક્ત વ્યાખ્યા : અનુગ્રહાર્થે સ્વસ્ય અતિસર્ગો દાનં । - શ્રી તત્વાર્થ સૂત્ર

દાનના ઘણા પ્રકાર કહ્યાં છે :

(૧) વિનયપૂર્વક ભક્તિસહિતનું દાન, (૨) કરુણાદાન, (૩) અભયદાન, (૪) જ્ઞાનદાન.

(૧) વિનયપૂર્વક ભક્તિસહિતનું દાન : આ પ્રકારના દાનમાં દાતા પુરુષના ગુણો કરતાં દાન લેનાર પુરુષના ગુણોની અધિકતા હોય છે. આવું દાન વિવેકી પુરુષો જ કરી શકે છે, કારણકે આ દાનની પ્રવૃત્તિ દ્વારા દાતા પુરુષ પોતાના જીવનમાં લોભ ઘટાડી, સત્ધર્મની પ્રાપ્તિ અર્થે સત્પાત્રતા વધારે છે.

આવું દાન આહારરૂપે, વસ્ત્રરૂપે, ઔષધરૂપે, શાસ્ત્રોરૂપે અથવા આશ્રયસ્થાનરૂપે આદરપૂર્વક અપાય છે.

(૨) કરુણાદાન : આ પ્રકારના દાનમાં

દુઃખી પીડિતોના દર્દને દૂર કરવાના આશયની મુખ્યતા હોય છે. તેમાં સામાજિક દાન જેમકે હોસ્પિટલ માટે દાન, ધર્મશાળા, શાળા-ગુરુકુળ માટેનું દાન વગેરે પણ સમાઈ જાય છે.

(૩) અભયદાન : સર્વ પ્રકારના દાનમાં શ્રેષ્ઠ દાન અભયદાન છે. અભયદાન એટલે જગતના સમસ્ત જીવોને પોતાના તરફથી નિર્ભયતા પ્રાપ્ત થાય તેવી જીવનચર્યા. આ દાનમાં સતત આત્મજાગૃતિની જરૂર છે. આવું દાન આપનાર મનુષ્ય બહુ જ વિવેકી હોય છે. તે પોતાના મન, વચન, કાયાથી કોઈ પણ જીવને કોઈપણ પ્રકારનું દુઃખ આપતા નથી.

ભાષ્યું ભાષણમાં ભગવાન, ધર્મ ન બીજો દયા સમાન; અભયદાન સાથે સંતોષ, દ્યો પ્રાણીને, દળવા દોષ.

- શ્રીમદ્ રાજયંદ્ર

(૪) જ્ઞાનદાન : જે દાન વડે કરીને જગતના જીવોના જન્મ-મરણનો કાયમ માટે નાશ થઈ, તેમને શાશ્વત આનંદની પ્રાપ્તિ થઈ શકે તે દાનને જ્ઞાનદાન કહીએ. આવી યોગ્યતા મહાજ્ઞાની પુરુષો, પરમ પ્રજ્ઞાવાન મુનીશ્વરોમાં હોય છે.

દાનનું માહાત્મ્ય :

- ‘ભક્તિ’ અને ‘દાન’ તે ગૃહસ્થ ધર્મના બે પાયા છે. - શ્રી રયણસાર
- દાન સમાન કોઈ મોટો ભંડાર નથી, લોભ સમાન કોઈ દુશ્મન નથી, શીલ (ચારિત્ર) જેવું કોઈ આભૂષણ નથી અને સંતોષ જેવું કોઈ ધન નથી.

શીલ

- (૧) શીલ રતન કે પારખુ, મીઠા બોલે બૈન,
સબ જગ સે ઝૂંચા રહે, નીચા રાખે નૈન ।
- (૨) શીલે સર્પ ન આભડે, શીલે શીતલ આગ;
શીલે અરિ કરિ કેસરી, ભય જાવે સબ ભાગ.
- (૩) શીલ રતન મહોટો રતન, સબ રતનાં કી ખાન;
તીન લોક કી સંપદા, રહી શીલ મેં આન.
- શ્રી બૃહદ્ આલોચના
- (૪) શીલવંત સાધુને વારે વારે નમીએ પાનબાઈ
જેના બદલે નહીં વર્તમાન રે.

શીલનું માહાત્મ્ય

શીલ એટલે ઉત્તમ ચારિત્ર - શ્રેષ્ઠ સદાચાર. શાસ્ત્રોમાં શીલના ૧૮,૦૦૦ ભેદ કહ્યાં છે. શ્રેષ્ઠ શીલ (ચારિત્ર) પાળવાથી સાચું સુખ પ્રાપ્ત થાય છે, નિર્ભય થઈ શકાય છે અને આત્મામાં રમણ કરવા રૂપ ચારિત્રથી મોક્ષની પ્રાપ્તિ થાય છે.

શીલના પ્રભાવથી સીતામાતા, રાણી મંદોદરી, દ્રૌપદી વગરે સતી સ્ત્રીઓ દેવો દ્વારા પણ પૂજ્ય છે. ઉત્તમ ચારિત્રવાળા મહાપુરુષો મોક્ષલક્ષ્મીને વરી પરમાત્મા બની જાય છે.

તપ

ધર્મ આરાધનામાં 'તપ'ને અગત્યનું સત્સાધન કહ્યું છે.

(૧) કર્મક્ષયાર્થ તપ્યતઃ ઇતિ તપઃ । (શ્રી સર્વાર્થસિદ્ધિ)

(૨) ઇચ્છા નિરોધઃ તપઃ । એટલે કે ઇચ્છાઓનો નિરોધ કરવો તે તપ છે.

સાચા જ્ઞાનની પ્રાપ્તિ વગર તપ કરવું એ

બાળતપ છે. તેનાથી પુણ્ય ઉપાર્જન થાય છે, પરંતુ કર્મ બળી શકતાં નથી. માટે સર્વસાધન આત્મ-લક્ષ સહિત શ્રી જ્ઞાની ગુરુની આજ્ઞા પ્રમાણે કરવાથી જ મોક્ષમાર્ગમાં સહાયક બને છે.

“જપ, તપ ઔર વ્રતાદિ સબ, તહાં લગી ભ્રમરૂપ;
જહાં લગી નહીં સંત કી, પાઈ કૃપા અનૂપ.”

- શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર

બાહ્ય તપના છ પ્રકાર : (૧) અનશન, (૨) ઊણોદરી, (૩) વૃત્તિ પરિસંખ્યાન, (૪) રસપરિત્યાગ, (૫) વિવિક્તશય્યાસન, (૬) કાય-ક્લેશ.

અંતરંગ તપના છ પ્રકાર : (૧) પ્રાયશ્ચિત્ત, (૨) વિનય, (૩) વૈયાવૃત્ય, (૪) સ્વાધ્યાય, (૫) ધ્યાન, (૬) વ્યુત્સર્ગ.

બાહ્ય તપ શરીરની શુદ્ધિ અર્થે કહ્યાં છે. પહેલા ત્રણ અંતરંગ તપ મનશુદ્ધિ અર્થે કહ્યાં છે, છેલ્લા ત્રણ અંતરંગ તપ તે આત્મશુદ્ધિ અર્થે કહ્યાં છે.

બારેય પ્રકારના 'તપ' શક્તિ પ્રમાણે, પણ શક્તિને ગોપવ્યા વિના આત્મપ્રાપ્તિ અર્થે કરવાની મહાપુરુષોની આજ્ઞા છે.

ભાવ

ધર્મની આરાધનામાં 'ભાવ'જ અગત્યનો છે. કારણકે આપણે પોતે ભાવ સ્વરૂપ જ છીએ.

- મારો સુશાશ્વત એક દર્શન જ્ઞાન લક્ષણ જીવ છે; બાકી બધાં સંયોગલક્ષણ 'ભાવ' મુજથી બાહ્ય છે.

- શ્રી નિયમસાર ૧૦૨

- વીત્યો કાળ અનંત તે, કર્મ શુભાશુભ ભાવ; તેહ શુભાશુભ છેદતાં, ઊપજે મોક્ષ સ્વભાવ.

- શ્રી આ.સિ. શાસ્ત્ર

પર્વાધિરાજ પર્યુષણ

ભાનુભેન ધરમદાસ શાહ

સમગ્ર જૈન જગત માટેનો ખાસ તહેવાર તે પર્યુષણના દિવસો છે. પ્રભુએ સંસારની માયાજાળને આઠ દિવસ માટે થોડી ઓછી કરીને અથવા તો નિવૃત્તિક્ષેત્રમાં વાસ કરીને સમૂળગી છોડીને માત્ર ધર્મ કરવાનો મોકો આપ્યો છે અને મળેલી મહામૂલી તકનો ઉપયોગ કરવાનું કહ્યું છે.

જૈન દર્શન આત્માને મહત્વ આપે છે, દેહને ગૌણ ગણવાનું કહે છે. અવિનશ્વર આત્માને ભજો અને નશ્વર દેહની માયાને તજો - એ મુખ્ય સંદેશ સૌએ ધ્યાનમાં રાખવાનો છે.

- પર્યુષણ એટલે આત્માની નજદીકતા અને દેહનું દૂરીત્વ.
- પર્યુષણ એટલે આઠ દિવસ માટે દુર્વૃત્તિઓ, દુર્ભાવોનો, વિષય-આસક્તિ, વિકારો, મિથ્યાત્વ વગેરેનો સંપૂર્ણ ત્યાગ અને આત્માના સદ્ગુણો થકી સર્વ પ્રત્યે સદાચાર.
- પર્યુષણ એટલે પાપના બાપ જેવી લોભવૃત્તિને મોળી પાડવી અને દાનવૃત્તિને બરાબર પોષવી.
- પર્યુષણ એટલે આળસ, એદીપણું, પ્રમાદ, સુસ્તી, અધિક નિદ્રા વગેરેની વિદાય અને આત્માની સદ્વિચારો અને સત્ સંકલ્પોની વૃદ્ધિ માટે જાગૃતિ.
- પર્યુષણ એટલે દેરાસર, ઉપાશ્રય તરફ દર્શન; પૂજા, વ્યાખ્યાનશ્રવણ, સાધુ-સાધ્વીજીઓનું સાન્નિધ્ય વગેરે પ્રત્યે ઝુકાવ અને ગૃહમાં નિંદા, ચાડીચુગલી, કુથલી, ટીકાટીપણું વગેરેનો ત્યાગ.
- પર્યુષણ એટલે લોભામણા અને આકર્ષક વિવિધ ખાદ્ય, દૃશ્ય પદાર્થોના રસની તીવ્રતમ મંદતા

અને આત્માને સાચી દિશા તરફ લઈ જઈને કર્મોને હળવા કરવા માટેનું પર્વ.

- પર્યુષણ એટલે પાપ, પુણ્ય, આશ્રવ, બંધ વગેરેના આગમન માટે આત્માના બારણાં બીડેલાં અને સંવર, નિર્જરા, મોક્ષ માટે આત્માના બારણાં ખુલ્લાં અને એ મુજબની જીવનરીતિ.
- પર્યુષણ એટલે સામાયિક, પ્રતિક્રમણ, વ્રત, જપ, તપ, પ્રભુસ્મરણ કે નવકારને રટતી માળા વગેરે અનુષ્ઠાનોનું જીવનમાં આગવું ને અગત્યનું સ્થાન અને હોટલ, સિનેમા, ફરવાનાં સ્થળો વગેરેની અતિશય અલ્પતા અથવા સંપૂર્ણ નિષેધ.
- પર્યુષણ એટલે જિનવાણી શ્રવણ, બોધ, ઉપદેશ વગેરેનો શક્ય તેટલો જીવનમાં પ્રયોગ અને અન્ય મિથ્યાત્વનો ત્યાગ.
- પર્યુષણ એટલે તપ દ્વારા આત્માને કર્મોથી ફૂલ જેવો હળવો બનાવવાની સુંદર પ્રક્રિયા અને મનમાં ઉઠતી ઈચ્છાઓના સંતોષમાં અને પાલનમાં વિમુખતા.
- પર્યુષણ એટલે ઉપવાસોના થોકડા અને આત્માને મળે પુણ્યસંચય રોકડા.

ટૂંકમાં, પર્યુષણ આત્માને કર્મોથી સાફ કરવા માટે આઠ દિવસોનો ઉત્તમોત્તમ સમય આપે છે. દિવાળીના દિવસોમાં ઘરનો કચરો કાઢીને અને રંગરોગાન દ્વારા ચમકતું બનાવી નવો ઓપ આપીએ, એમ પર્યુષણ આત્માને આઠ કર્મોના કચરાથી સાફ કરાવી આત્માનું તેજ વધારે છે, આત્માને ઉજ્જવળ કરે છે. પર્યુષણ કર્મક્ષય માટે

અવ્વલ નંબરની તક પૂરી પાડે છે. ધરતી પર પ્રગટેલા પ્રથમ અંકુરને જોઈને રસકસ હીન, સત્ત્વવિહોણી ધરા ખુશ થાય છે તે રીતે પુણ્યહીન જીવોના અંતરમાં આદ્રતાના, કરુણાના અંશો પ્રગટે છે અને તેવા લોકો પણ યથાશક્તિ, યથેચ્છ ધર્મ કરી કર્મજંજાળમાંથી છૂટવાનો પ્રયત્ન કરે છે.

દ્રવ્યથી આ પનોતું, પુનિત પર્વ આત્માની સમીપ લઈ જનારું છે. ક્ષેત્રથી કર્મભૂમિના મનુષ્યો માટે કર્મત્યાગનો અનોખો સંદેશ આપનારું છે. કાળથી આઠ દિવસનો સમગ્ર સમય મનુષ્યને ધર્મ કરવાની પ્રેરણા અને પ્રોત્સાહન આપનારો છે. ભાવથી ઉત્તમોત્તમ ભાવને મનમાં ધારણ કરીને કર્મનો મર્મ, કર્મનું રહસ્ય સમજીને કર્મોને છિન્નભિન્ન કરવાનું મહાન કાર્ય શરૂ કરવાનું છે.

શ્રાવકો અને શ્રાવિકાઓ પોતાના વેપારના, ધંધાના અને ઘરના વધારાના કામો ત્વરાથી પૂરાં કરી નાખે છે, જેથી પર્યુષણના દિવસોમાં તે અંતરાયરૂપ ન બને, અને મન ચિંતાથી રહિત રહે.

પહેલા દિવસની શરૂઆતમાં આરાધનાનો એકડો ઘૂંટવાનો છે. ઘરના અને શરીરના આવશ્યક કાર્યો પૂરતોજ સમય વાપરવાનો છે અને સમયની બચત ધર્મકાર્યોમાં ઉપયોગમાં લેવાની છે.

આરાધના શા માટે ? તેનાથી કરનારને મળે શું ? તેનો દૃઢ નિશ્ચય કરવાનો છે. અત્યારના સમય સુધી ચાલેલી આરાધનાને વધુ ઊંચાઈએ લઈ જવાની છે. સ્વભાવમાં ઘર કરી બેઠેલા દોષોની બાદબાકી અને ભલાઈનો ગુણાકાર કરવાનો છે. ભીતરમાં ઊંડા ઉતરવાનું છે, અને ત્યાંથી મળતો આનંદ મેળવવાનો અને માણવાનો છે. પ્રભુને પ્રાર્થના કરવાની છે, “મારો અહમ્ મિટાવો, મારા નિમિત્તે કોઈની આંખ ભીંજાય નહીં તેવી સજાગતા આપો, સંઘર્ષ અને સંકલેશ છોડાવો, મનને નિર્મળ કરે એવી સામાયિક કરવાની શક્તિ આપો, પાપમાંથી પાછા

વળવા માટે પ્રતિક્રમણથી મારી ભૂલોની નિવૃત્તિ આપો, પરનિંદાના રસનો ત્યાગ કરાવો, અસત્ય ભૂલેચૂકે પણ મારી જીભ પર ન આવે એટલી તાકાત બક્ષો - આના કારણે મારા જીવનમાં આવતું પરિવર્તન અને એના દ્વારા ઘડાતું ભવિષ્ય એકદમ પારદર્શક બનાવો.” પર્યુષણનો અર્થ જ સ્વભાવમાં, પ્રકૃતિમાં, અંતરાત્મામાં પરિવર્તન લાવવાનો છે.

ત્યારબાદ રાગદ્વેષ છોડવાની પ્રતિજ્ઞા કરવાની છે. આ બે શબ્દો સાથે ક્રોધ, માન, માયા, લોભ, મદ, મત્સર, પરપીડા, આનંદ, રતિ-અરતિ જોડાયેલાં છે. રાગદ્વેષ અને તેની સાથે સંકલિત અનેક વિભાવોના મૂળિયાઓએ મજબૂતીથી પોતાનું સ્થાન જમાવી દીધું છે. આનાથી જ સંસારનું પરિભ્રમણ ચાલુ રહે છે. તેથી મનથી રાગદ્વેષ દૂર કરીએ, અંતરથી વેરઝેરને તિલાંજલી આપીએ, આત્મામાંથી ‘મારું-તારું’ મિટાવી દઈએ. અજ્ઞાન અને મિથ્યાત્વના અંધકારમાંથી બહાર જ્ઞાનપ્રકાશમાં આવીએ. કુદરત અને કાળ પોતાના કામ કર્યે જ જાય છે. સમય કોઈ માટે ક્યારેય રોકાતો નથી. જીવનરૂપી સરિતા મૃત્યુના મહાસાગરમાં મળી જાય તે પહેલાં ઉપરોક્ત વિભાવો, વિકારો જીવનમાંથી દૂર કરીએ અને જિંદગીને પ્રભુની અણમોલ દેન માનીને બુદ્ધિશાળી મનુષ્યોએ કરવા ધારેલું કાર્ય આ આઠ દિવસમાં પૂર્ણ કરીએ અને સમય આવ્યે મૃત્યુને મહોત્સવ બનાવીએ.

આવા પવિત્ર દિવસોમાં પુણ્યકાર્યો સંચિત કરીએ, જીવમાત્રની જતના કરીએ, મનુષ્યોને સુખ-શાંતિ આપીએ. આપણા પોતાના જીવનમાં સમતા પ્રસરાવીએ, પ્રભુધ્યાનમાં તલ્લીન રહીએ, જીવનમાં નવી દિશાના દ્વાર ખોલીએ અને ગુરુ કથિત દિશા તરફ, વગર અટક્યે સંપૂર્ણ શ્રદ્ધાથી પ્રયાણ કરીએ.

આ બધાની સફળતામાં હિતેચ્છુ માતાપિતાના અંતરના શુભ આશિષ, પરમાત્માની પરમ કૃપા

અને સદ્ગુરુનો સથવારો સતત સાથે રહેવો જોઈએ. તો જ નક્કી કરેલા ધ્યેય તરફ પહોંચી શકાય.

“રાગ-દ્વેષ મળ ગાળવા, ઉપશમ રસ ઝીલો, આતમ પરિણતિ આદરી, પર પરિણતિ પીલો.”

- શ્રી યશોવિજયજી

રાગદ્વેષ મનની મલિનતા છે, કૂડો કચરો છે, કાલિમા છે, કલંક છે; જે આત્માને કર્મથી ભારે કરે છે. તેથી તેનો નાશ કરવા ઉપશમરૂપી જળનો પ્રયોગ કરો. શાંતિ અને સમતા ધારણ કરો, પરની માયામાં નહીં અટવાતા, માત્ર તેના વિચારોથી મનને મુક્ત કરતા હળવાશ અનુભવાશે. આત્માની પરિણતિ પર, આત્મિક ભાવો પર જ લક્ષ્ય રાખો. પર વસ્તુ, સંબંધો પ્રત્યે પરિણતિને નાબૂદ કરો, પીલી નાખો. “રાગ, દ્વેષ, અજ્ઞાન એ, મુખ્ય કર્મની ગ્રંથ; થાય નિવૃત્તિ જેહથી, તે જ મોક્ષનો પંથ.”

- શ્રી આત્મસિદ્ધિ-૧૦૦

“રાગદ્વેષ મમત્વે મેં, જે જે જીવ વિરાધિયા; ક્ષમા ઘો મુજને તે સૌ, હું યે ક્ષમા દઉં સદા.”

મનમાં સમુદ્ર-તરંગોની જેમ ઉઠતી ઈચ્છાઓ રાગદ્વેષ યુક્ત હોઈને ઘણા અનર્થ કરાવે છે, પાપો બંધાવે છે, કેટકેટલા જીવોની જાણે-અજાણે વિરાધના થઈ જાય છે અને કર્મો આત્માને ચોંટતા જાય છે. તેથી તેવા સૌ જીવોની હું દિલથી ક્ષમા યાચુ છું અને તે સૌ જીવો મને પણ કાયમ માટે ક્ષમા આપે. ક્ષમાયાચના પસ્તાવો છે; જેમાં નાહતાં મન સાફ થઈ જાય છે, નિર્વિચાર, નિર્વિકલ્પ પણ થાય છે. રાગદ્વેષને સીમિત કે સમાપ્ત કરતાં સંસારનું પરિભ્રમણ તૂટે છે. તેથી બાહ્ય જગતના રાગદ્વેષને તોડીને અભ્યંતર જગતમાં પ્રવેશ કરી લેવા જેવો છે. સાચું સુખ તો ભીતરમાં છે, બહાર નહીં.

કમશ: આગળ વધતા હવે સમ્યગ્જ્ઞાન, સમ્યગ્દર્શન, સમ્યક્ચારિત્રને સમજીને તેને પ્રાપ્ત

કરવાના છે. આપણો આત્મા જ અનંત જ્ઞાન સ્વરૂપ, અનંત દર્શન સ્વરૂપ અને અનંત ચારિત્ર સ્વરૂપ છે. પર્યુષણના પવિત્ર દિવસોની શાનદાર આરાધના દ્વારા ચારિત્ર્યનું નિર્માણ કરવાનું છે. મનની બુરાઈ છોડીને દિલની સફાઈ તરફ ધ્યાન કેન્દ્રિત કરવાનું છે. આત્માને બરાબર તેના ગુણ, લક્ષણ, પર્યાયથી જાણીને તેને પ્રાપ્ત કરવા માટે સંપૂર્ણ શ્રદ્ધા જરૂરી છે. શ્રીમદ્ રાજયંદ્રએ રત્નત્રય શું છે તેનું નીચેની પંક્તિઓમાં વર્ણન કર્યું છે,

“છે દેહાદિથી ભિન્ન આતમારે, ઉપયોગી સદા અવિનાશ, એમ જાણે સદ્ગુરુ ઉપદેશથી રે, કહ્યું જ્ઞાન તેનું નામ ખાસ.”
“જે જ્ઞાને કરીને જાણિયું રે, તેની વર્તે છે શુદ્ધ પ્રતીત, કહ્યું ભગવંતે દર્શન તેહને રે, જેનું બીજું નામ સમકિત.”
“જેમ આવી પ્રતીતિ જીવની રે, જાણ્યો સર્વેથી ભિન્ન અસંગ, તેવો સ્થિર સ્વભાવ તે ઊપજે રે, નામ ચારિત્ર તે અણલિંગ, મૂળ મારગ સાંભળો જિનનો રે.”

ટૂંકમાં પર્યુષણના દિવસો આ ત્રણની પ્રાપ્તિ માટેની વિચારણામાં અને પુરુષાર્થમાં પસાર કરવાના છે. આત્મા શરીરથી ભિન્ન છે, એકલો છે, અનન્ય છે, અવિનાશી છે, ઉપયોગી છે. તેથી દેહ અને આત્માની ભિન્નતાને બરાબર સમજવી જરૂરી છે, ત્યારબાદ તેનો જ લક્ષ, પ્રતીતિ માટેની સાધના કરવાની છે, આત્મભાવોમાં જ સ્થિરતા અને મનની અવિચલિતતા કમશ: રત્નત્રયની પ્રાપ્તિ કે સમકિતની પ્રાપ્તિ કરાવીને ઓછામાં ઓછા ભવે આત્માને કર્મથી મુક્ત કરશે અને જન્મમરણના ફેરા પણ ઓછા કરાવી નાખશે. સદ્ગુરુનો ઉપદેશ, સ્વચ્છંદ હીનતા, પ્રતિબંધોથી મુક્તિ, અહંકારથી દૂર, જિનેશ્વરોની આજ્ઞાનું પાલન વગેરે કર્મબંધને તોડીને જીવને સ્વતંત્ર કરી દેશે.

ત્યારપછીનો સંકલ્પ ચાર કષાયો કે જે સંસારની આવકમાં સતત, પળેપળ વધારો કર્યા કરે

સાધના માટે સામાયિક છે.

(૨) ચઉવીસત્યો : ૨૪ તીર્થકરોના ગુણગાન ગાવા માટે અને તે સર્વેનું ઉચ્ચતમ, વિશુદ્ધ ભાવપૂર્વક સ્મરણ કરવા માટે લોગસ્સનો પાઠ બોલવો. ચૌદ રાજલોકને કેવળજ્ઞાનથી પ્રકાશિત કરનાર, ધર્મ-તીર્થને પ્રવર્તાવનાર ચોવીસ જિનેશ્વરોની સ્નેહપૂર્ણ સ્તુતિ કરવી.

(૩) વંદના : ગુરુને ઉત્કૃષ્ટ વંદન કરવા માટે 'ઈચ્છામિ ખમાસમણો'નો પાઠ બે વખત બોલવો, અને ગુરુનું બહુમાન કરવું. ગુરુને ખમાસણાં દેવા અને તેમનું અભિવાદન કરવું.

(૪) પ્રતિક્રમણ : આખા દિવસ દરમ્યાન રોજિંદા કાર્યોથી અનેક પ્રકારના પાપદોષ લાગે છે. તેને ક્ષમાવવા માટે અને તેમાંથી નિવૃત્ત થવા માટે સવારસાંજ નિયમિત પ્રતિક્રમણ કરવું.

(૫) કાયોત્સર્ગ : પ્રતિક્રમણ દ્વારા જે પાપોની આલોચના કરી છે તથા અતિચારો સમજીને તે ન થાય તેની જાગૃતિ અને કર્મક્ષયના ઉત્તમ હેતુ માટે કાઉસગ્ગ કરવાનો છે. શરીરના હલનચલન વગર સ્થિરતાપૂર્વક અને એકાગ્રતાથી આ આવશ્યક દેહ પ્રત્યેની પ્રીતિને છોડવા માટે કરવાનો છે.

(૬) પ્રત્યાખ્યાન : શક્તિ મુજબ અને ઈચ્છા પ્રમાણે, નિયત સમય સુધી કોઈપણ વ્રતના પચ્ચક્ષ્ણ લેવા જોઈએ. પ્રતિક્રમણ બાદ ચોવિહાર કે તિવિહારના પચ્ચક્ષ્ણ લેવા જોઈએ. અન્ન-પાણી જે ત્યાગી શકીએ તેના પચ્ચક્ષ્ણ લઈએ તો જ વ્રત વિશુદ્ધ થાય, ત્યાગધર્મ નિભાવી શકાય.

છ આવશ્યક પછી આત્માના ગુણધર્મોને ઘાતક એવા ષટ્ રિપુઓનો ત્યાગ કરવાનો છે. કામ, ક્રોધ, મોહ, માયા, મદ, મત્સર - એ છ આત્માના સદ્ગુણોનો ઘાત કરનાર અને આત્માને કર્મથી વજનદાર બનાવનાર છે. તેથી જાગૃતિપૂર્વક આ છ

દુશ્મનોનો નાશ કરીને આત્માને સ્વચ્છ, કર્મરહિત કરવાનો છે.

“જન્મ, મૃત્યુ, જરા દુઃખો, દીઠાં સંસારમાં મહા; કોઈ સંપૂર્ણ સુખી ના, તો શું ત્યાં રાચવું અહા.”

“આખા ભવમાં મરણ તો, આવે એક જ વાર; તો પણ કાયર જીવને, ભડકાવે બહુ વાર.”

“શાતા થોડી અશાતા ઘણેરી એવો છે સંસાર; જીવનમાં જ્યારે ઝાળ લાગે ને, અંગે ઊઠે અંગાર; છાંટે ત્યારે શીતળ પાણી, એવી મારા વીરની વાણી.”

પર્યુષણના છેલ્લા દિવસે અભેદ દીવાલ જેવા આઠ પ્રકારના મદને ગાળી નાખવાના છે. અભિમાની માણસ એકલો, અટૂલો, અતડો થઈ જાય છે, પણ પોતાના અહમ્ને છોડવા રાજી નથી. તેથી આવા ધાર્મિક દિવસોમાં આપણામાં રહેલી ખામીઓને શોધીને તેને સમૂળગી દૂર કરવાની છે. નિર્દોષ જીવ ઈશ્વરને સારી રીતે ભજી શકે છે.

સંવત્સરી પ્રતિક્રમણ પ્રત્યેક જૈને કરવું જ જોઈએ. જે લોકો બાર માસમાં કોઈ દિવસ ન કરતા હોય તે પણ આ પ્રતિક્રમણ કરે છે અને વર્ષ દરમ્યાન બાંધેલા પાપોને, કર્મોને દૂર કરવાનો પ્રયત્ન કરે છે. આ આઠ દિવસોમાં ધર્મપરાયણ રહીને કર્મોથી આત્માને મુક્ત કરવાનો પ્રબળ પુરુષાર્થ કરવો જોઈએ. આયુષ્ય કર્મ સિવાયના ઘાતી, અઘાતી કર્મો જો સાધક ધારે તો તેમાં ઘણો ઘટાડો કરી શકે છે.

છેલ્લે ક્ષમાપના આવે છે. શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી કહે છે, “ક્ષમા એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે.” તો આ દરવાજામાં પ્રવેશ માટે દરેક જૈનમાં પરસ્પર ક્ષમાભાવ આવવો જ જોઈએ. ‘મિચ્છામિ દુક્કંડં’ હૈયાના ઊંડાણમાંથી સત્ય રીતે, સંકલ્પ સાથે નીકળવું જોઈએ. ઔપચારિકતા - માત્ર બોલી

લોકોત્તર પર્વ

વિભાગેન એસ. મહેતા

જૈન ધર્મના બધા પર્વો મહત્વના છે, પરંતુ સર્વ પર્વોમાં શિરોમણિ કોઈ પર્વ હોય તો તે પર્વાધિરાજ પર્યુષણ પર્વ છે. આ પર્વ જ્ઞાનગુણને પ્રાપ્ત કરવા, પરમાર્થના કાર્ય કરવા, પાપની આલોચના કરવા અને મૈત્રીભાવના ઝરણાં વહાવવાનું લોકોત્તર પવિત્ર પર્વ છે. મંગલકારી પર્યુષણ પર્વની આરાધના જન્મ-મરણની પરંપરા તોડવા માટે છે. કર્મના અણુ-પરમાણુઓની મલિનતા કે જે આત્મામાં ચોમેર પથરાયેલી પડી છે તે મલિન રજકણમાંથી મુક્ત થવા માટે, આત્મસાધનામાં જોડાઈને આત્માના કલ્યાણ તરફ આગળ વધવાનું મહાનપર્વ છે. આ પર્વ દાન અને દયા, ત્યાગ અને સમર્પણ, ભક્તિ અને ભાવના દ્વારા આત્મનિરીક્ષણ અને આત્મ સંશોધન પ્રાપ્ત કરી, મુક્તિના પંથે વિચરવાનું અમોઘ પર્વ છે.

જૈન શાસન જગતમાં અજોડ છે. તેની દૃષ્ટિ અત્યંત વિશાળ છે. તેમાં સૂક્ષ્મમાં સૂક્ષ્મ વાત સમજાવે છે. દરેક ધર્મના નીતિનિયમો હોય છે. સંસારની આધિ-વ્યાધિ અને ઉપાધિથી ઘેરાયેલા તુચ્છ માનવો માટે આ નિયમો સર્વદા-સર્વથા પાળવા અશક્ય છે. પર્યુષણના દિવસો દરમ્યાન સંસારથી અલિપ્ત રીતે પ્રભુમય બનવાથી સંસારની અસારતાનું ભાન થાય છે. ધર્મમય પ્રવૃત્તિ થવાથી અંદર પડેલી સુષુપ્ત શક્તિઓ એકાએક જાગૃત બને છે. જીવનમાં કંઈ જ નહિ કરનારા મનુષ્યો આ પાવનકારી પર્વની પ્રેરણા પામીને ધર્મઆરાધના કરવા તત્પર બની જાય છે. યથાશક્તિ તપ, દાન, ધ્યાન, સ્વાધ્યાય-સત્સંગ, પ્રતિક્રમણ, જિનપૂજા, જીવોને અભયદાન, સાધર્મિક વાત્સલ્ય જેવા આરાધનાના કાર્યક્રમમાં પ્રવૃત્ત રહે છે. અહિંસા અને જીવદયા જૈનધર્મમાં સર્વોપરી છે. પ્રાણી માત્રને અભયદાન આપવું અને તેની રક્ષા કરવી. “જીવો અને જીવવા દો” એ મહાવીર પ્રભુનો ઉપદેશ સહુ ધર્માજનોએ જીવનમાં વણી લીધો છે.

આ મહાપર્વ આપણા જીવનના અંધકાર ઉલેચવા પ્રતિવર્ષ આપણી પાસે આવે છે. આ પર્વ કલ્યાણમય પ્રેરણા આપે છે. કર્મનો ક્ષય કરાવે છે. માનવને સત્ય રાહ ચીંધે છે. પતનની ખીણમાં પટકાતાં માનવને ઉત્થાનની પગદંડી તરફ દોરી જાય છે. આ પર્વ એક દિવ્ય પ્રકાશ છે; જે મોક્ષમાર્ગે ગતિ કરવાને માટે માર્ગને પ્રકાશમય બનાવે છે. આ પ્રકાશ આત્માના વૈભવનો પરિચય કરાવે છે. આત્માના અનંત સૌંદર્યને જાણવાનો એક અનુભવ પ્રદાન કરે છે. આ પર્વનો પવન વાતા જ જીવનની ક્ષિતિજ પર છવાયેલા વેરના ઘનઘોર વાદળા વિખરાઈને વીલિન થઈ જાય છે અને ચારેતરફ અવેર, પ્રેમ અને મૈત્રીનું ખિલખિલાટભર્યું વાતાવરણ સર્જાય છે. માનવ-માનવ વચ્ચે, ભાઈ-ભાઈ વચ્ચે, મિત્ર-મિત્ર વચ્ચે તૂટેલાં સંબંધો સંધાઈ જાય છે.

વેર-વિરોધની ઊંચી દીવાલોને ધ્વંસ કરી દેવાની જંગી તાકાત આ પર્વમાં રહેલી છે. આપણું જીવન ગતિશીલ છે, ક્રિયાશીલ છે, પણ પ્રગતિશીલ નથી. જો પ્રગતિશીલ બનેલું હોય તો આત્મા ક્યારનોય ડાઘ વિનાનો પવિત્ર બની ગયો હોત. આપણે સંસારના ચકાવામાં જ ફર્યા કરીએ છીએ. એ ચકાવામાંથી લક્ષ્ય ભણી સીધી દોટ મૂકવી એનું નામ પ્રગતિ. આત્મનિરીક્ષણ કરતાં જોવામાં આવશે તો દેખાશે કે ગતિ તો ઘણી કરી પણ પ્રગતિ થઈ નહિ. માનવ જો ગતિ સાથે પ્રગતિને પંથે પ્રયાણ આદરે તો જ આ પર્યુષણ પર્વની સાર્થકતા થાય.

પર્યુષણ પર્વના પ્રત્યેક અનુષ્ઠાનનો સાર સમતા છે. સમતાને જોડવી અને મમતાને તોડવી એ આ પર્વનો અર્ક છે. સમતા આત્માનું ઘર છે. મમતા પર ઘર છે. આ પર્વ એટલે આત્માને ધર્મથી પુષ્ટ કરવાનો અમૂલ્ય અવસર, જીવમાત્ર પ્રત્યે મૈત્રીભાવ રાખવાની મોસમ. મિત્ર બનો અને બીજાને મિત્ર બનાવો. ક્ષમાનું (અનુસંધાન પાના નં. ૧૯ પર...)

‘માણસ માત્ર ભૂલને પાત્ર.’ એમ કહેવાય છે તેથી ભૂલવું એ કોઈ નવાઈની વાત નથી. પરંતુ પોતે પોતાને જ ભૂલી જવું એ એક અચરજની વાત છે.

દસ મિત્રો એકવાર જંગલમાં ભૂલા પડ્યા હતા. બધાને થયું કે આપણે જોઈ લેવું જોઈએ કે કોઈ ઓછું તો નથી થયું. એક જણે કહ્યું, “ચાલો ! બધા લાઈનમાં ઊભા રહી જાઓ. હું ગણી લઉં.” બધા લાઈનમાં ઊભા રહ્યા. પેલાએ ગણ્યા તો નવ જ થાય. બધાને ચિંતા થઈ. પછી બીજાએ કહ્યું, “હવે હું ગણી જોઉં.” તેણે ગણ્યા તો પણ નવ જ થયા. એમ વારાફરતી બધાએ ગણ્યા તો પણ નવ જ થયા. તેથી બધાને થયું, “નક્કી આપણામાંથી કોઈ એક જણ ઓછો થયો છે !” દરેક જણે બીજાને ગણ્યા હતા - પોતાની ગણતરી જ કરી નહોતી. આમ, આપણે પણ સંસારમાં બધું યાદ રાખીએ છીએ પણ આપણને પોતાને જ - અનંત કાળથી ભૂલી ગયા છીએ !

પરમકૃપાળુદેવે આપણી બધી ભૂલો ‘ક્ષમાપના’માં દર્શાવી છે અને એમાંથી છૂટવાનો ઉપાય પણ બતાવ્યો છે. જીવને હવે સમજાઈ ગયું છે કે, તેણે કેવી ભયંકર ભૂલ કરી છે કે જેને કારણે પોતે અનંત સંસારની વિટંબણામાં પડ્યો છે. જીવની મુખ્ય ભૂલ મોહ, મિથ્યાત્વ અને અજ્ઞાન છે; જેને કારણે તેને અનંતકાળથી પરિભ્રમણ પ્રાપ્ત થયું છે. જીવને હવે સમજાઈ ગયું છે કે તેણે સત્પુરુષોના અમૂલ્ય વચનોને લક્ષમાં લીધા નથી, તેમણે કહેલા અનુપમ તત્ત્વનો વિચાર કર્યો નથી. તેમણે પ્રણીત કરેલા ઉત્તમ શીલન સેવ્યું નથી, તેમણે કહેલા દયા, શાંતિ, ક્ષમા અને પવિત્રતા ઓળખ્યા નથી અને તેથી જ આ બધી ભૂલોની પરંપરા સર્જાઈ છે. જીવને હવે ખૂબ પસ્તાવો થાય છે, પોતાના દોષો તેને સ્પષ્ટ જણાયા છે અને તે દોષોને દૂર કરવાનો ઉપાય પણ તેને મળી ગયો છે. જીવને પોતાના શાશ્વત આત્માનો લક્ષ થવાથી પોતાનામાં છુપાયેલા જ્ઞાન અને આનંદના ખજાનાની

ખબર પડી છે. એનો લક્ષ કરાવનાર પરમ ઉપકારી ઉપર એને પરમ અહોભાવ આવ્યો છે અને તેમણે પ્રરૂપેલા માર્ગમાં રહેવા જ તે હવે ઈચ્છે છે.

આ ભવ અનંતકાળની ભૂલને ભાંગવાનો ભવ છે. અનંતકાળમાં આવો અવસર પ્રથમવાર મળ્યો છે. એવા ચોથા આરામાં દુર્લભ પુરુષનો જોગ જીવને પાંચમાં આરામાં થયો છે, કે જે પુરુષને પોતાના દેહને પણ સંભારવો પડે એવી ઉત્કૃષ્ટ દશા સાધ્ય હતી. તેમની સર્વ કૃતિ, વૃત્તિ અને લેખનો હેતુ માત્ર ‘આત્મા’ જ હતો. તેમની વાણીમાં પણ આત્માનો જ રણકાર હતો. તેથી જીવ હવે પરમાત્માનું, તેમના મુનિનું અને તેમના ધર્મનું શરણ ગ્રહવાનો નિશ્ચય કરે છે. આગળ કરેલા પાપોનો હવે પશ્ચાત્તાપ કરે છે. તે પરમાત્મા, નીરાગી, નિર્વિકારી, સચ્ચિદાનંદ સ્વરૂપ, અનંતજ્ઞાની, અનંતદર્શી અને ત્રૈલોક્ય પ્રકાશક છે, જીવ ઈચ્છે છે કે એક પળ પણ તેમના કહેલા તત્ત્વની શંકા ન થાય અને એમના કહેલા રસ્તામાં એ અહોરાત્ર રહે, એ જ એની આકાંક્ષા અને વૃત્તિ થાય. તે માત્ર પશ્ચાત્તાપથી કર્મજન્ય પાપની ક્ષમા ઈચ્છે છે. અને તે જ તેના પરિભ્રમણની સમાપ્તિનો સર્વશ્રેષ્ઠ ઉપાય છે.

પર્યુષણપર્વના પ્રાણ સમી અને મુક્તિના ઝેંધાણ સમી શિરમોર ‘ક્ષમાપના’ એક અદ્વિતીય ભાવપ્રતિક્રમણ છે. જીવની અનંતકાળની ભૂલ, પાપનો પશ્ચાત્તાપ અને પશ્ચાત્તાપથી પરમપદની પ્રાપ્તિનો ઉપાય પરમકૃપાળુ દેવે માત્ર ૨૦૨ શબ્દોમાં સમજાવી દીધો છે. એ પરમ ઉપકારનો પ્રતિ ઉપકાર આપણે કઈ રીતે વાળી શકીએ ?

આપણે માત્ર આટલું જ કહીશું -

લક્ષ કરાવ્યો સ્વરૂપનો જેમણે કૃપા કરી,

તે પ્રભુને કરીએ પરમ ભક્તિથી પ્રણામ,
શરણ ગ્રહી પ્રભુ રાજનું,

તરીએ આ સંસાર - પામીએ ભવનો પાર.

પર્યુષણ પર્વનો પ્રાણ : ક્ષમાપના

વલભજી હીરજી 'કેવલ'

પર્યુષણ પર્વ મહાન આધ્યાત્મિક પર્વ છે. ચાતુર્માસના દિવસોમાં આવતું આ પર્વ એ બધા પર્વોના રાજા તરીકે - પર્વાધિરાજ તરીકે ગણાય છે. ક્ષમા એ પર્યુષણ પર્વનો પ્રાણ છે. પર્વની સવિશેષતા ક્ષમાપનાની આરાધનામાં રહેલી છે.

“ક્ષમા અંતરશત્રુ જીતવામાં ખડગ છે,
પવિત્ર આચારની રક્ષા કરવામાં બખ્તર છે,
ક્ષમા એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે,
ક્ષમા એ આપણો મુખ્ય આદર્શ છે.”

જૈન દર્શનમાં આચાર્ય ભગવંતોએ મહાન સૂત્રની પ્રરૂપણા કરી છે,

“ખામેમિ સવ્વે જીવા, સવ્વે જીવા ખમંતુ મે,
મિત્તિમે સવ્વ ભૂએસુ, વેરં મજ્જં ન કેણઈ.”

હું સર્વ જીવોને ખમાવું છું, સર્વ જીવો મને ખમો, ક્ષમા આપો. સર્વ જીવો પ્રત્યે મારો મૈત્રીભાવ છે, મારે કોઈની સાથે વેરબુદ્ધિ નથી.

ક્ષમાનું રહસ્ય :

ક્ષમાનું રહસ્ય સમજનાર સાચો શ્રાવક કોઈ જીવને મન-વચન-કાયાથી દુભવતો નથી અને પોતે કોઈના પ્રતિકૂળ વર્તનથી દુભાતો નથી. તેવી સાચી ક્ષમા સ્વ-પર શ્રેયરૂપ છે. આખા વર્ષમાં પૂર્વે કે આ જન્મમાં કોઈપણ જીવને આપણે દુઃખ પહોંચાડ્યું હોય, આક્રોશ, અબોલા થયા હોય તો તેની પ્રત્યક્ષ માફી માગીને જીવનનો ભાર હળવો કરવો. ‘મિચ્છામિ દુક્કં’ એક રૂઢિગત ક્રિયા ન બની જાય તે જોવું. આપણે સમજણથી, પ્રેમથી, સમતાથી જીવવું જોઈએ, છતાં જીવનમાં ભૂલ થાય ત્યારે ક્ષમા એ જ ઉપાય છે કે જે વેરભાવને દૂર કરે છે.

ક્ષમાપનાનું આ વ્યવહારિક સ્વરૂપ છે, તેમ કર્યા વગર પારમાર્થિક સ્વરૂપમાં પ્રવેશ મળતો નથી.

ક્ષમાપનાનું પારમાર્થિક સ્વરૂપ :

આ ક્ષમાપનામાં સત્સંગ, ભક્તિ, સ્વાધ્યાય, દોષ-નિરીક્ષણ તથા કબૂલાત પ્રાયશ્ચિત્ત અર્થાત્ પ્રતિક્રમણનો સારાંશ સમાઈ જાય છે. આ ક્ષમાપનામાં નવ તત્ત્વ અને ગુણસ્થાનકનું પણ મહત્ત્વપૂર્ણ રહસ્ય છે.

ક્ષમાપનામાં નવ તત્ત્વનું સ્વરૂપ :

ક્ષમાપના દ્વારા મિથ્યાત્વથી છૂટી, તત્ત્વોમાં શ્રદ્ધા કરી જીવ સમકિત પામે છે. પશ્ચાત્તાપયુક્ત વ્રતધારી બને છે અને પૂર્ણતાની પાત્રતા ગ્રહણ કરે છે. ક્ષમાપનામાં નવતત્ત્વનું હાર્દ છે, જે તત્ત્વની શ્રદ્ધા સમ્યગ્દર્શનને પ્રગટ કરે છે. ‘તમારા તત્ત્વના ચમત્કારો મારા સ્વરૂપનો પ્રકાશ કરે છે’ એનાથી એ વાત સમજાય છે કે અનાદિનું મિથ્યાત્વ ટળી સમકિત પ્રાપ્ત થવું તે પરમાર્થ ચમત્કાર છે.

ક્ષમાપનાને ગુણસ્થાનકના સ્વરૂપે જોઈએ.

‘હું બહુ ભૂલી ગયો’ આવું આત્માનું વિસ્મરણ અને પરપદાર્થની આકાંક્ષા એ મિથ્યાત્વ છે. આ મિથ્યાત્વને કારણે ઉપજેલી વિપર્યાસ બુદ્ધિએ જીવને વીતરાગના વચનનું અશ્રદ્ધાન કરાવ્યું અને તેમના કહેલા શીલ આદિ વ્રતનું સેવન ન કરવાથી અવિરતપણે રહ્યો. ક્ષમાદિ ધર્મ ન પાળતાં કષાયોનું સેવન કર્યું. મન, વચન, કાયાના ત્રણે યોગથી શુભાશુભ પ્રવૃત્તિથી આ સંસારમાં ઘણું રખડ્યો. મદોન્મત્ત બની પ્રમાદાયરણ સેવ્યું. વિવેકહીન રહ્યો. આમ મિથ્યાત્વના સંગતથી પાંચેય આશ્લવોનું સેવન કરી દીર્ઘકાળ સુધી અજ્ઞાનરૂપી અંધકારમાં અટવાઈ

પર્યુષણ - સાધનાનું પર્વ

મિતેશભાઈ એ. શાહ

સામાન્ય માનવી ઓછામાં ઓછા વર્ષમાં થોડા દિવસો ધર્મની આરાધના કરી શકે તે હેતુથી જ્ઞાની ભગવંતોએ પર્યુષણ મહાપર્વનું આયોજન કર્યું છે. શ્રાવણ વદ બારસથી ભાદરવા સુદ ચોથ સુધી ઉજવાતા આ મહાપર્વ દરમિયાન અર્થ અને કામરૂપી પુરુષાર્થને તિલાંજલિ આપી માત્ર ધર્મની આરાધના કરવાની હોય છે. પરિ = ચારે બાજુથી, ઉષ્ = વસવું. ચારે બાજુથી આત્માની સમીપ રહેવાનું પર્વ એટલે પર્યુષણપર્વ. એક આમ્નાય મુજબ પર્યુષણને ‘દશલક્ષણ પર્વ’ તરીકે ઉજવવામાં આવે છે. પર્યુષણમાં નીચના આત્મિક ગુણો પ્રાપ્ત કરવાનો પુરુષાર્થ કર્તવ્યરૂપ છે :

(૧) ઉત્તમ ક્ષમા : પર્યુષણ પર્વ ક્ષમાનું પર્વ છે. કોઈપણ જીવ સાથે વેર બંધાયું હોય તો અંતરથી તેની ક્ષમા માગી લેવી. ક્રોધ એ કાતિલ જેર છે તો ક્ષમા પરમ અમૃત છે. ક્રોધ એ દુર્ગતિનું દ્વાર છે તો ક્ષમા સદ્ગતિનું દ્વાર છે. ક્રોધ કરવાથી શરીરમાં એવા હોર્મોન્સ ઉત્પન્ન થાય છે કે જેનાથી અનેક રોગોની ઉત્પત્તિ થાય છે. મહાત્મા ગાંધીજીના આધ્યાત્મિક માર્ગદર્શક શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી જણાવે છે કે ક્ષમા એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે. ક્ષમાપના એટલે વેરના વળામણાં, હૃદયરૂપી અરીસા પર લાગેલા ક્રોધરૂપી પડદાનું અનાવરણ.

“નરસ્યાભરણં રૂપં, રૂપસ્યાભરણં ગુણઃ ।
ગુણસ્યાભરણં જ્ઞાનં, જ્ઞાનસ્યાભરણં ક્ષમા ॥”

(૨) ઉત્તમ વિનય : ‘જગતમાં માન ન હોત તો અહીં જ મોક્ષ હોત’ - શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજીનું આ વિધાન બતાવે છે કે મનુષ્યમાં અભિમાનની કેટલી પ્રધાનતા છે ! સર્વ ગુણોનો પાયો તે સાચો વિનય

છે. ૧૨ પ્રકારના તપમાં વિનયને અંતરંગ તપ ગણવામાં આવ્યું છે. આધ્યાત્મિક વિકાસ માટે આ ગુણ અત્યંત અનિવાર્ય છે. અહંકારરૂપી પર્વતને ભેદીને જ મહાપુરુષો આત્મસાક્ષાત્કાર સુધી પહોંચી શક્યા છે. અહમ્ વ્યક્તિને પતનના માર્ગે લઈ જાય છે, તો વિનય ઊર્ધ્વમાર્ગે.

“ઊંચા ઊંચા સબ ચલે, નીચા ચલે ન કોઈ,
નીચા નીચા જો ચલે, સબસે ઊંચા હોઈ.”

(૩) ઉત્તમ સરળતા : માયાચાર એટલે છેતરપિંડીના ભાવ, વિશ્વાસઘાતના ભાવ. આવા ભાવો ન થવા તે સરળતા. ‘જેવું હૈયે તેવું હોઠે અને હોઠે તેવું હાથે’ તેનું નામ સરળતા. માયાચાર કરવાથી તિર્યચગતિ (પશુ-પક્ષી વગેરે)ની પ્રાપ્તિ થાય છે. બીજાને છેતરવા જતાં જીવ પોતે જ છેતરાય છે ! શ્રીમદ્ રાજચંદ્રજી કહે છે કે દુર્જનતા કરીને ફાવવું એ જ હારવું એમ માનવું.

“કપટ છિપાયા ના છીપે, છીપે તો મહાભાગ,
દાબી દૂબી ના રહે, રૂઈ લપેટી આગ.”

(૪) ઉત્તમ સંતોષ : લોભં મૂલાનિ પાપાણિ । પાપનું મૂળ તે લોભ છે. ક્રોધ પ્રીતિનો નાશ કરે છે, માન વિનયનો નાશ કરે છે, માયા મૈત્રીનો નાશ કરે છે, જ્યારે લોભ સર્વનાશ કરે છે. બહુ આરંભ-પરિગ્રહ નરકગતિના કારણ છે. જેમ જેમ લાભ વધતો જાય છે તેમ તેમ લોભ વધતો જાય છે. માણસનું પેટ ભરાય છે, પણ પટારો નહિ. તૃષ્ણા આકાશ જેવી અનંત છે. સંતોષી નર સદા સુખી

“પાની બાઢ્યો નાવમેં, ઘરમેં બાઢ્યો દામ,
દોનોં હાથ ઉલેચિયે, યહી સયાનો કામ.”

(૫) ઉત્તમ સત્ય :

સત્યેન ધાર્યંતે પૃથ્વી, સત્યેન તપતે રવિ ।

સત્યેન વાતિ વાયુશ્ચ, સર્વમ્ સત્યે પ્રતિષ્ઠિતમ્ ॥

સર્વ જીવનું હિત કરવાવાળા જ્ઞાની પુરુષો સદા સત્ય બોલે છે. આપણે સત્ય બોલવું જોઈએ, પ્રિય બોલવું જોઈએ પરંતુ અપ્રિય, ખેદજનક અને કટુ સત્ય ન બોલવું જોઈએ. અસત્ય બોલનારને બે વાત સુલભ હોય છે - લોકમાં અપયશ અને દુર્ગતિગમન. 'રઘુકુલ રીતિ સદા ચલી આઈ, પ્રાણ જાય અરુ વચન ન જાઈ.' "સાંચ બરાબર તપ નહિ, જૂઠ બરાબર નહિ પાપ, જાકે હિરદે સાંચ હૈ, તાકે હિરદે આપ."

(૬) ઉત્તમ સંયમ : પાંચ ઈન્દ્રિયો અને મનને વશમાં રાખવાં તેનું નામ સંયમ. ભગવાને બે પ્રકારનો સંયમ કહ્યો છે : (૧) ઈન્દ્રિય સંયમ, (૨) પ્રાણીસંયમ. સ્પર્શેન્દ્રિયમાં મગ્ન થવાથી હાથી, રસના ઈન્દ્રિયમાં લીન થવાથી માછલી, ચક્ષુ ઈન્દ્રિયમાં લીન થવાથી પતંગિયું, ઘ્રાણેન્દ્રિયમાં લીન થવાથી ભમરો અને શ્રોતેન્દ્રિયમાં મગ્ન થવાથી હરણ નાશ પામે છે તો આપણે જો પાંચેય ઈન્દ્રિયોના વિષયોમાં લુબ્ધ થઈએ તો આપણી શી દશા થાય ? શ્રીમદ્ ભગવદ્ગીતામાં આવે છે,

“કાયબો જેમ અંગોને તેમ જે વિષયો થકી, સંકેલે ઈન્દ્રિયપૂર્ણ, તેની પ્રજ્ઞા થઈ સ્થિર.”

(ગુજરાતી પદ્યાનુવાદ)

(૭) ઉત્તમ તપ : તપસા નિર્જરા ચ । તપ કરવાથી કર્મોની નિર્જરા થાય છે. જેમ અગ્નિમાં તપાવ્યા વિના સુવર્ણ શુદ્ધ થતું નથી તેમ તપ વિના આત્માની શુદ્ધિ થતી નથી. ઈચ્છાઓનો નિરોધ કરવો એ તપ છે. તપના બાર પ્રકાર છે : (૧) છ બાહ્ય તપ : અનશન, ઊણોદરી, વૃત્તિપરિસંખ્યાન, રસપરિત્યાગ, વિવિક્ત શય્યાસન, કાયકલેશ. (૨) છ અંતરંગ તપ : વિનય, પ્રાયશ્ચિત્ત, વૈયાવચ્ચ (સેવા), સ્વાધ્યાય, વ્યુત્સર્ગ અને ધ્યાન.

“તન મિલા તુમ તપ કરો, કરો કર્મ કા નાશ, રવિ શશી સે ભી અધિક હૈ, તુમ મેં દિવ્ય પ્રકાશ.”

(૮) ઉત્તમ ત્યાગ : ત્યાગ એ ધર્મ છે. ત્યાગ ઉપયોગી અને અનુપયોગી વસ્તુઓનો પણ કરવામાં આવે છે. શ્રીમદ્ રાજયંદ્રજીએ કહ્યું છે,

“ત્યાગ વિરાગ ન ચિત્તમાં, થાય ન તેને જ્ઞાન; અટકે ત્યાગ વિરાગમાં, તો ભૂલે નિજ ભાન.”

સર્વ પ્રકારના ભોગોની પ્રાપ્તિ કરતાં તેમનો ત્યાગ ચડિયાતો છે. ત્યાગી સમગ્ર જગતનું રત્ન છે, જ્યારે ભોગી ક્રીચડમાં ફસાયેલા પામર પ્રાણી છે. ઋષિમુનિઓએ કહ્યું છે, તેન ત્યક્તેન ભુંજીથાઃ । અર્થાત્ ત્યાગીને ભોગવી જાણો.

(૯) ઉત્તમ આર્કિચન્ય : શરીર આદિ પર પદાર્થોને પોતાના ન માનવાં અર્થાત્ નિર્મમત્વભાવથી પ્રવર્તન કરવું તેને આર્કિચન્ય ધર્મ કહે છે. પૂર્વે થયેલા અનેક મહાપુરુષોએ નિર્મમત્વભાવ કેળવી નાની વયે આત્મકલ્યાણ સાધી લીધું. મમ ઇતિ સંસારઃ ન મમ ઇતિ મોક્ષઃ ।

“છાયા માયા એક સી, ઘટત બઢત દિન રૈન, જો તાકા શરણા ગહે, સો ન પાવે ચૈન.”

(૧૦) ઉત્તમ બ્રહ્મચર્ય : સૌથી મોટું વ્રત તે અહિંસા વ્રત છે અને સૌથી કઠિન વ્રત બ્રહ્મચર્ય છે. ગૃહસ્થ માટે પોતાની ધર્મપત્ની સિવાય પોતાનાથી નાની સ્ત્રીને પુત્રી સમાન, સમવયસ્કને બહેન સમાન અને પોતાથી મોટી સ્ત્રીને માતા સમાન માનવી તે બ્રહ્મચર્ય વ્રત છે. શ્રીમદ્ રાજયંદ્રજીએ કહ્યું છે,

“નીરખીને નવયૌવના, લેશ ન વિષયનિદાન; ગણે કાષ્ઠની પૂતળી, તેહ ભગવાન સમાન.”

आराम यदि चाहो तो आ राम के पास,
अगर फंदे में पडना चाहो, तो जा काम के पास ।

પર્યુષણ મહાપર્વ દરમિયાન આપણે ઉપરોક્ત ગુણો પ્રાપ્ત કરવા પ્રયત્ન કરીશું તો પર્યુષણની ઉજવણી સાર્થક ગણાશે.

श्रमण संस्कृति का प्रतीक - चातुर्मास

गणाचार्य श्री विरागसागरजी महाराज

भव्य बंधुओ ! ज्ञान, संयम, तप और सेवा इन चारों का योग चातुर्मास है। जिसमें साधुओ के साथ - साथ श्रावक भी धर्म का अपूर्व अवसर प्राप्त करते हैं। वर्षाऋतु का सुयोग, सर्वत्र हरियाली का योग ऐसा दृश्य उपस्थित करता है कि इसका नाम वर्षायोग भी सार्थक होता है।

यूँ तो आषाढ कृष्ण १५ से, सावन भादो- आसोज कार्तिक कृष्ण १५ तक साढ़े तीन माह का चातुर्मास होता है पर रुद्रि से चातुर्मास ही प्रसिद्ध है। मासैकवास स्थितिकल्प के अनुसार साधुगण चातुर्मास के एक माह पूर्व स्थान की गवेषणा में तथा एक माह पश्चात् श्रावकों की संतुष्टि के लिए ठहर सकते हैं। जहाँ साधुगण रहते हैं वहाँ धार्मिक उत्साह और हर्ष हो जाता है। साधु तथा श्रावकों का धार्मिक योग ही धर्मयुग वर्षा का युग है। चातुर्मास - स्थापना एक महान पुण्य अवसर है। जब श्रावक पपीहे सा प्यासा होकर अपने गुरुजनों को अपने नगर में लाने की सोचता है। सफलता पुण्यवान को मिलती है और उनके यहाँ मुनिजनों की चातुर्मास स्थापना हो जाती है। लोग काफी पहले से हमसे वचन माँग रहे थे पर हमने कहा - मुनिजन वचन नहीं, प्रवचन देते हैं। पहले से हमारे चातुर्मास फिक्स नहीं होते। जब पल का ही भरोसा नहीं तो कल का क्या भरोसा ? और फिर मुनिजनों का तो और भी ठिकाना नहीं।

एक बार एक पत्रकार ने हमसे कुछ प्रश्न पूछे, हमने भी उत्तर दिये। उत्तर पाकर इतने संतुष्ट हुए कि बोलने लगे, “मैं आगे भी आपसे मिलना चाहता हूँ। आप मुझे अपना एड्रेस दे दीजिए।” मैंने कहा, “No dress, No Address. ड्रेस ही नहीं तो एड्रेस कहाँ से दूँ ?” फकीरों से मत पूछो पता उनका।

जहाँ आसन जमा बैठे, समझो पतो उनका ॥

साधुगण बहते पानी की तरह गतिशील रहते हैं। लेकिन चातुर्मास के अवसर पर एक स्थान पर ठहरते हैं। क्योंकि जीवरक्षा और आगमिक पद्धति का पालन करना है। इस अवसर पर श्रावकों को काफी धर्मलाभ मिल जाता है। चातुर्मास मंगलमय है।

हमारे गुरुजन जहाँ पर हमको और जन-जन को धर्म से जोड़ते हैं, वहीं तो वर्षायोग है, तो क्या हम उनसे जुड़े ? नहीं, तो फिर अब जुड़े। तभी तो हमारे लिये भी उनका वर्षा योग मंगलभूत होगा ॥

आप ये नहीं सोचना कि वर्षायोग - स्थापना मात्र मुनिजनों की है, श्रावकों की नहीं। क्योंकि वर्तमान में हीन संहनन के कारण इंद्रनंदि श्रावकाचार मे मुनिजनों के लिए वनों मे वर्षायोग आदि धारण करने की आज्ञा नहीं की गई है। वे नगरों की धर्मशाला, पाठशाला इत्यादि प्रशस्त स्थानों पर रहकर धर्मसाधना और प्रभावना करते हैं। साधुओं का कर्तव्य है कि वे ज्ञान-ध्यान-तप में निरत रहें तो श्रावकों के भी कर्तव्य हैं कि-

१. साधुओं की साधना में सहयोगी बनें।
२. जिस संघ की जो अनुशासित पद्धतियाँ हो; जैसे हर कार्य गुरु से पूछकर करना, श्रावकों से लेन-देन का व्यवहार नहीं रखना आदि का ध्यान रखें।
३. चातुर्मास में संपूर्ण हरी पत्ती का त्याग अवश्य कर देना।
४. रात्रिभोजन त्याग आदि का भी पालन करना चाहिए।
५. आपके आठ माह तो कमाई में जाते हैं, मात्र चार माह धर्म के लिए मिलते हैं तो क्यों न उनका सदुपयोग करें।

જીવનમાધુર્ય : દિવાળી પુસ્તિકા

વિ. સં. ૨૦૧૧

સુવિચારોની નવીન પ્રચાર-પ્રસાર પદ્ધતિ

નૂતન વર્ષ નિમિત્તે મોકલાતા મોંઘા Greeting Cards કે જેની માત્ર ઊડતી નજરે જોઈને ઉપેક્ષા કરવામાં આવે છે. તેને બદલે ઓછી કિંમતના પરંતુ સુંદર, પ્રેરક વિચારો ફેલાવતી આકર્ષક પુસ્તિકા ગ્રાહકો, મિત્રો, સ્નેહીઓને નૂતન વર્ષ નિમિત્તે કે માતા-પિતાના સ્મરણાર્થે, જન્મજયંતી કે અન્ય કોઈપણ સારા પ્રસંગે મોકલીએ તો, તેઓ તથા તેમના નિકટના સંબંધીઓ જરૂર વાંચે અને તેમાંથી તેમના જીવનમાં કોઈ સારા ગુણો જાગ્રત થઈ શકે.

આ દષ્ટિબિંદુને ધ્યાનમાં રાખી શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબા દ્વારા છેલ્લા ૩૩ વર્ષથી દર વર્ષે દિવાળી પુસ્તિકાઓ બહાર પાડવામાં આવે છે. ગુજરાતી સમાજમાં ઘણી પ્રચલિત થયેલી આ પુસ્તિકાના લગભગ કુલ ૭૦,૦૦૦ નંગના ઓર્ડર આવે છે.

વિ. સં. ૨૦૧૧ની દિવાળી પુસ્તિકા ‘જીવનમાધુર્ય’ (૪૦ પાના) તૈયાર થઈ રહી છે, જે લગભગ પર્યુષણ પર્વ દરમિયાન પ્રકાશિત થશે.

દર વર્ષની જેમ આ વર્ષે પણ દિવાળી પુસ્તિકાના પ્રકાશન અને વિતરણમાં નીચે મુજબના નિયમો-મર્યાદા રાખેલ છે :-

- (૧) કવર સાથે ‘જીવનમાધુર્ય’ ગુજરાતી પુસ્તિકાની પડતર કિંમત એક નંગના રૂા. ૬/- (છ રૂપિયા પૂરા) રાખેલ છે.
- (૨) પુસ્તિકાનું ટાઈટલ ચાર કલર પ્રિન્ટિંગમાં નયનરમ્ય તૈયાર કરેલ છે. ટાઈટલ તથા કવર ઉપર નામ-સરનામું છાપવાની ૧ ઈંચ X ૩ ઈંચની સુંદર જગ્યા રાખવામાં આવેલ છે.
- (૩) પુસ્તિકાને વિદ્વાનોના લેખો, પ્રેરક પ્રસંગો, ટૂંકા લેખો, રત્નકણિકાઓ, સુવિચારો, સદ્ગુણપ્રેરક અવનવી માહિતીથી સજાવવામાં આવી છે.
- (૪) નામ-સરનામું છાપવા માટે ઓછામાં ઓછો ૫૦૦ પુસ્તિકાઓનો ઓર્ડર હોવો જરૂરી છે.
નામ-સરનામું છાપવાનો ખર્ચ : ૫૦૦ પુસ્તિકાઓ - રૂા. ૨૨૦/-
૧૦૦૦ પુસ્તિકાઓ - રૂા. ૪૪૦/-
- (૬) ઓર્ડર ફોર્મ મુજબ પુસ્તિકાની કિંમત તથા પ્રિન્ટિંગ ચાર્જ તેમજ પોસ્ટેજ ખર્ચની રકમ રૂબરૂ અથવા ડ્રાફ્ટ કે મનીઓર્ડર દ્વારા શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર, કોબાના સરનામે મોકલવાની રહેશે.
- (૭) તા. ૧૫-૧૦-૨૦૧૪ સુધીમાં ઓર્ડરફોર્મ મોકલી આપવા વિનંતી છે. ત્યારબાદ પ્રિન્ટિંગવાળા ઓર્ડર લેવામાં આવશે નહિ અને સાદી પુસ્તિકાઓ સ્ટોકમાં હશે તો જ મોકલવામાં આવશે. નામ અને સરનામું અંગ્રેજી કે ગુજરાતીમાં જે રીતે છાપવાનું હોય તે પ્રમાણે જ ફોર્મ ભરવું.
- (૮) ઓર્ડર નોંધવા બાબતે કે પુસ્તિકાને લગતી માહિતી મેળવવા સંસ્થાના કાર્યાલયનો સંપર્ક સાધવા વિનંતી છે.

દિવાળી પુસ્તિકા માટેનું ઓર્ડરફોર્મ

કેટલા નંગનો ઓર્ડર છે ? _____

નામ છાપવાનું છે ? _____ હા _____ ના

નામ/એડ્રેસ જે પ્રમાણે છાપવાનું હોય તેની વિગત આ બોક્સમાં બની શકે તો ટાઈપ કરીને આપો.

તમારું ઘ-મેલ એડ્રેસ : _____

ફોન નંબર : _____

નીચેના સેવાભાવી મહાનુભાવો પાસેથી દિવાળી પુસ્તિકાઓ પ્રાપ્ત થઈ શકશે.

સંપર્કસૂત્રો

AHMEDABAD

- (૧) શ્રી મુકેશભાઈ આર. શેઠ
શેઠ સન્સ : ફોન : (ઓ) ૨૫૩૫૬૬૪૬
(ઘર) ૨૬૪૦૧૨૫૧
મો. ૯૮૨૫૫ ૧૮૮૦૦
- (૨) ડૉ. રાજેશભાઈ સોનેજી
ડૉ. સોનેજી હોસ્પિટલ
ફોન : ૨૫૩૨૩૪૫૪
મો. ૯૮૨૪૦ ૪૭૬૨૧
- (૩) શ્રી જયેશભાઈ શાહ
શાલિભદ્ર સ્ટેશનર્સ
ફોન : ૨૫૬૨૧૪૯૭, ૨૫૬૨૧૭૪૮
મો. ૯૯૦૯૦ ૦૬૦૪૮
- (૪) શ્રી સદ્ગુરુપ્રાસાદ
પુષ્પવીલા, મીઠાબળી, ફોન : ૨૬૫૬૮૪૨૩
ભૂપતભાઈ : મો. ૯૯૨૪૬૩૫૨૬૧

MUMBAI

- (૧) શ્રી કાંતિભાઈ કારાણી (રૂપમ ડ્રાયફુટ્સ)
મોબાઈલ : ૯૦૦૪૦ ૪૪૪૦૫
ફોન : (૦૨૨) ૨૮૮૨૯૨૪૯ / ૨૮૮૯૭૩૮૦
- (૨) શ્રી દીનાબેન નગીનભાઈ પંચમિયા
C/o. વિનોદ ટી સેન્ટર
મો. ૦-૯૨૨૨૦૭૭૬૩૯
ફોન : (૦૨૨) ૨૫૦૧૧૮૯૭
મો. ૦-૯૨૨૪૪૧૨૪૧૨
- (૩) શ્રી પુનિતભાઈ એસ. મહેતા
C/o. મહેતા બ્રધર્સ એન્ડ કંપની
ફોન : (૦૨૨) ૨૨૬૭૪૯૪૦
મો. ૦-૯૮૨૦૪ ૦૦૨૬૭
- (૪) શ્રી નીતિનભાઈ પારેખ
ફોન : (૦૨૨) ૨૪૦૭૬૨૦૦
મો. ૦-૯૮૨૦૩ ૨૯૨૭૭

BANGLORE

શ્રી જયેશભાઈ જૈન (સુજય એન્ટરપ્રાઈઝ)
ફોન : (૦૮૦) ૨૨૮૭૨૮૮૮
મો. ૦-૯૩૪૧૦૪૧૮૪૭,
૦-૯૯૪૫૮ ૨૨૮૫૬, ૦-૯૯૮૦૭ ૨૪૬૧૯

CHENNAI

શ્રી નવનીતભાઈ પી. શાહ
ફોન : (૦૪૪) ૨૮૩૪૦૭૩૦
મો. ૦-૯૮૪૦૯ ૮૫૦૯૮

HIMATNAGAR

શ્રી જયંતીભાઈ કે. શાહ
ફોન : (૦૨૭૭૨) ૨૩૪૬૪૮
મો. ૯૩૭૭૪ ૬૭૯૫૬

KOLKATA

શ્રી અશ્વિનભાઈ ભાનુભાઈ દેસાઈ
૩૫-૧, જવાહરલાલ નહેરુ રોડ,
કૈલાસ બિલ્ડિંગ, ફ્લેટ નં. ૧૧એ, કોલકાતા.
મો. ૦-૯૩૩૧૦ ૮૫૮૪૮/૪૭

LIMBDI

શ્રી ડૉ. હેમંતભાઈ ડગલી
ફોન : (૦૨૭૫૩) ૨૬૦૨૮૮૦
મો. ૯૩૭૬૬૫૫૭૦૧, ૯૩૭૬૬૫૫૫૦૨

LAXMIPURA

શ્રી લાલજીભાઈ પટેલ
ફોન : (૦૨૭૭૫) ૨૪૧૩૭૪
મો. ૯૯૨૪૭૪૨૨૭૫, ૭૬૯૮૨૮૪૭૪૫

RAJKOT

શ્રી નરેન્દ્રભાઈ વી. શાહ
૬૩, અમૃતપાર્ક, ગલી નં. ૪, 'અમીદષ્ટિ'
પંચવટી મેઈન રોડ, અતિથિ એપાર્ટમેન્ટ પાછળ,
રાજકોટ. ફોન : (૦૨૮૧) ૨૪૫૦૧૯૦
મો. ૯૪૨૭૨ ૫૪૫૫૯, ૯૯૨૫૪ ૦૯૨૧૦

RAKHIYAL

શ્રી રામજીભાઈ પટેલ (લોકનાદ શિક્ષણ સંકુલ)
ફોન : (૦૨૭૧૬) ૨૬૭૬૩૩
મો. ૯૮૨૫૪૮૪૭૯૫

SURENDRANAGAR

શ્રી અપૂર્વભાઈ સુરેશભાઈ શેઠ
વર્ધમાન મૂળજી એન્ડ સન્સ
ફોન : (૦૨૭૫૨) ૨૩૨૩૦૬, ૨૮૫૧૭૮
મો. ૯૮૨૫૩ ૫૫૯૨૧, ૯૪૨૬૭ ૫૫૧૬૬

VADODARA

શ્રીમતી શિલ્પાબેન પુલકિતભાઈ મહેતા
C/O. ભારત ઉદ્યોગ હાટ
ફોન : (૦૨૬૫) ૨૫૫૯૫૩૬,
(ઘર) ૨૪૮૧૭૩૮, મો. ૯૩૭૬૨ ૧૬૨૬૬

OVERSEAS

U. K. (0044)

1. Mrs. Shrutiben Malde
Ph. 208-668-3057
2. Mr. Vinaybhai K. Shah
Ph. 208-951-5424, 740-711-9456
3. Mr. Harshadbhai Sanghrajka
Ph. 208-954-9632, 192-324-9898
M. 0044-796-972-2109

U.S.A. (001)

4. Mr. Prafulbhai Lakhani
Ph. 631-423-9647, (O) 516-679-1200
M. 516-901-9368
5. Mr. Mahedrabhai Khandhar
Ph. 714-894-2930, 714-376-5112
6. Mr. Birenbhai Pravinbhai Mehta
Ph. 714-389-3672

KENYA

7. Mr. Manubhai S. Shah
Ph. 254-2375-1679

CANADA (Toronto)

8. Mr. Jyotindrabhai Soneji
Ph. 905-669-5318

સમાજ-સંસ્થા દર્શન

સંસ્થાના આગામી કાર્યક્રમોની રૂપરેખા

તારીખ	વાર	વિગત
૨૨-૮-૨૦૧૪ થી ૨૯-૮-૨૦૧૪	શુક્રવાર થી શુક્રવાર	શ્રી પર્યુષણ મહાપર્વની આરાધના
૯-૧૦-૨૦૧૪	ગુરુવાર	શ્રી આત્મસિદ્ધિ રચનાદિન તથા પૂ. લઘુરાજસ્વામીનો જન્મદિવસ
૨૧-૧૦-૨૦૧૪ થી ૨૪-૧૦-૧૪	મંગળવાર થી શુક્રવાર	શ્રી દીપાવલી આરાધના શિબિર
૨૮-૧૦-૨૦૧૪	મંગળવાર	શ્રી જ્ઞાનપંચમી
૬-૧૧-૨૦૧૪	ગુરુવાર	પરમકૃપાળુદેવની જન્મજયંતી
૧-૧૨-૨૦૧૪ થી ૩-૧૨-૨૦૧૪	સોમવાર થી બુધવાર	પૂજ્યશ્રીના જન્મદિન નિમિત્તે આધ્યાત્મિક શિબિર
૧૫-૧૨-૨૦૧૪	સોમવાર	શ્રી કુંદકુંદસ્વામીનો આચાર્ય આરોહણ દિન

ગુરુપૂર્ણિમા નિમિત્તે સંસ્થામાં ત્રિદિવસીય આધ્યાત્મિક શિબિર સાનંદ સંપન્ન

શ્રી ગુરુપૂર્ણિમા નિમિત્તે સંસ્થામાં તા. ૧૧-૭-૧૪થી તા. ૧૩-૭-૧૪ દરમિયાન પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજીના સાન્નિધ્યમાં ત્રિદિવસીય આધ્યાત્મિક શિબિર ઉલ્લાસભરે અને ભક્તિસભર વાતાવરણમાં સંપન્ન થઈ. બેંગલોર, ચેન્નાઈ, પૂના, મુંબઈ, રાજકોટ, સાબરકાંઠા, ગાંધીનગર અને અમદાવાદ જેવા અનેક વિસ્તારોમાંથી સારી સંખ્યામાં મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ આ શિબિરનો લાભ લીધો હતો. મહાનુભાવોના વરદ હસ્તે દીપ-પ્રાગટ્ય દ્વારા શિબિરનો મંગલ પ્રારંભ થયો. શિબિરનું સુંદર અને સફળ સંચાલન સંસ્થા સાથે સક્રિય રીતે જોડાયેલ સેવાભાવી સાધક શ્રી શરદભાઈ ડેલીવાળાએ કર્યું હતું.

સ્વાધ્યાય : એલ.ડી. ઈન્સ્ટિટ્યૂટ ઓફ ઈન્ડોલોજીના ડાયરેક્ટર આદ. ડો. શ્રી જિતેન્દ્રભાઈ શાહે રસપ્રદ દૃષ્ટાંતો સહિત જણાવ્યું કે માત્ર ક્ષેત્ર, વસ્ત્ર કે ગ્રંથ પરિવર્તનથી શિષ્યત્વ પ્રાપ્ત થઈ જતું નથી. ગુરુના શરણમાં જવાથી સન્માર્ગ પ્રાપ્ત થાય છે. માહિતીપ્રધાન જ્ઞાન કરતાં ગુરુ સાથેનો સત્સંગ શ્રેયસ્કર છે. શિષ્યના હિતની ચિંતા ગુરુને હોય છે. શિષ્યના કુતર્કને ગુરુ અંકુશમાં લાવે છે. અજ્ઞાન તથા મોહરૂપી કૂવામાં પડતા શિષ્યનો હાથ પકડીને ધર્મગુરુરૂપી મા બચાવે છે. ગુરુ સતત આપણા પર ઉપકારોની વર્ષા વરસાવે છે. ગુરુના વાત્સલ્યને પામવા કુબુદ્ધિ અને અહંકારનો ત્યાગ કરવો. ગુરુરૂપી પૂર્ણિમાના દર્શનથી શિષ્યરૂપી સમુદ્રમાં આનંદરૂપી ભરતી આવે છે.

પ્રખર સાહિત્યકાર, તત્ત્વચિંતક પદ્મશ્રી ડો. કુમારપાળભાઈ દેસાઈએ અનેક દૃષ્ટાંતસભર સ્વાધ્યાય આપતા જણાવ્યું કે ગુરુ આત્મરોગી એવા આપણને આત્મહિતની દૃષ્ટિ આપી આત્મયોગમાં જોડી આપે છે અને અવિનશ્વર સુખની સંપ્રાપ્તિ કરાવે છે. ચિત્તની તૃષ્ણાઓને ગુરુ બુઝાવે છે. ગુરુ પાસે સાચી સમજણ મળે છે. અતિ મૂલ્યવાન જીવન આપણને મળ્યું છે તે ફરતી ચેનલ જેવું થઈ ગયું છે ! પ્રમાદ એટલે જાગૃતિનો અભાવ. પરિવર્તનશીલ

શ્રી ભીખાભાઈ પટેલ (શ્રી ભગવતી ઓફસેટ, બારડોલપુરા, અમદાવાદ) તરફથી સંતના ચિત્રપટની પ્રભાવના તથા ચેન્નાઈ સ્થિત મુમુક્ષુઓ આદ. શ્રીમતી સરલાબેન બકુલભાઈ પારેખ, આદ. શ્રીમતી મીનાબેન કિરણભાઈ તુરખિયા તથા આદ. શ્રીમતી વીણાબેન કમલેશભાઈ ગોસલિયા તરફથી નોટબુક - પેનની પ્રભાવના કરવામાં આવી હતી. શિબિર દરમિયાન સ્વામિવાત્સલ્યનો લાભ આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો તથા શિબિરની સફળતા માટે સહયોગ આપનાર સૌ કોઈને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે.

સંસ્થામાં 'સમ્યગ્દર્શન' વિષય આધારિત લેખિત પરીક્ષા સંપન્ન

મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોની જ્ઞાનની આરાધના થાય, તત્વાભ્યાસ થાય તેમજ 'સમ્યગ્દર્શન' જેવા ગહન વિષયની સાંગોપાંગ માહિતી મળે તે હેતુથી તા. ૧૦-૭-૨૦૧૪ના રોજ 'સમ્યગ્દર્શન' વિષય આધારિત લેખિત કસોટી યોજાઈ હતી. ઘણા મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોએ લેખિત કસોટીમાં ભાગ લીધો હતો. આ વિષયનો અભ્યાસક્રમ તૈયાર કરવામાં, પ્રશ્નપત્ર કાઢવામાં તથા ચકાસવામાં પ્રજ્ઞાવંત સાધક આદ. બા.બ્ર.શ્રી સુરેશજીએ ઘણો પ્રેમપરિશ્રમ લીધો હતો; જે બદલ સંસ્થા તરફથી તેઓને સાભાર ધન્યવાદ પાઠવીએ છીએ. લેખિત પરીક્ષામાં ભાગ લેનાર સર્વ મુમુક્ષુઓને ધન્યવાદ. પ્રથમ દશ ક્રમાંક મેળવનાર મુમુક્ષુ ભાઈ-બહેનોના નામ નીચે મુજબ છે :

(૧) આદ. શ્રી કપિલભાઈ	૯૭.૫	(૬) આદ. શ્રી ભારતીબેન મહેતા	૯૨
(૨) બા.બ્ર.આદ.શ્રી ઘાયાબેન	૯૬.૫	બા.બ્ર.આદ.શ્રી જનકબેન	૯૨
બા.બ્ર.આદ.શ્રી અલકાબેન	૯૬.૫	(૭) આદ. શ્રી વીણાબેન ખંધાર	૯૧.૫
(૩) આદ.શ્રી જિતેન્દ્રભાઈ (કોટડા)	૯૪.૫	(૮) આદ.શ્રી રમણભાઈ શાહ	૯૦.૫
(૪) આદ.શ્રી મહેન્દ્રભાઈ ખંધાર	૯૪	(ગાંધીનગર)	
આદ.શ્રી પ્રવીણભાઈ મહેતા	૯૪	(૯) આદ.ડૉ. રાગિણીબેન	૯૦
(૫) પૂજ્ય બહેનશ્રી	૯૩.૫	(૧૦) આદ. શ્રી તરલાબેન બાવીસી	૮૯
આદ. શ્રી સંધ્યાબેન	૯૩.૫	આદ.શ્રી મિતેશભાઈ એ. શાહ	૮૯

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનાર દાનવીર મહાનુભાવો

સંસ્થાના વિવિધ વિભાગોમાં આર્થિક સહયોગ આપનાર નીચેના દાનવીર મહાનુભાવોને સંસ્થા સાભાર ધન્યવાદ પાઠવે છે :

● સંતકુટિર :

૧. આદ. શ્રી જયેન્દ્રભાઈ હીરાલાલ ખારાવાલા, અમદાવાદ	૧૧,૦૦,૦૦૦/-
૨. આદ. શ્રી સુવર્ણાબેન જયેશભાઈ જૈન પરિવાર, બેંગલોર	૫,૦૦,૦૦૦/-
૩. આદ. શ્રી મીનાબેન કિરણભાઈ તુરખિયા, ચેન્નાઈ	૧,૫૧,૦૦૦/-
૪. આદ. શ્રી સરલાબેન બકુલભાઈ પારેખ, ચેન્નાઈ	૧,૫૧,૦૦૦/-
૫. આદ. શ્રી નેમીલાબેન ગગનેશભાઈ ભોગીભાઈ સંઘવી, ચેન્નાઈ	૧,૦૧,૦૦૦/-
૬. આદ. શ્રી વીણાબેન કમલેશભાઈ ગોસલિયા, ચેન્નાઈ	૧,૦૧,૦૦૦/-
૭. શ્રીમતી શાંતાબેન પ્રવીણચંદ્ર સંઘવી પરિવાર, હ.આદ. શ્રી પ્રકાશભાઈ સંઘવી, મુંબઈ	૧,૦૦,૦૦૦/-
૮. આદ. શ્રી દીનાબેન નીતિનભાઈ પારેખ, મુંબઈ	૫૦,૦૦૦/-
૯. આદ. શ્રી પ્રવીણભાઈ મંજુલાબેન પટેલ, યુ.એસ.એ.	૫૦,૦૦૦/-

● મેડિકલ સેન્ટર :

૧. સ્વ. લલિતભાઈ શામળદાસ શાહના આત્મશ્રેયાર્થે શ્યામલ સુયોગ ટ્રસ્ટ, અમદાવાદ. ૧,૦૩,૫૦૦/-
૨. શ્રીમતી રંજનબેન તરુણભાઈ શેઠના આત્મશ્રેયાર્થે હ.આદ.શ્રી તરુણભાઈ શેઠ, રાજકોટ ૨૧,૦૦૦/-
૩. આદ.શ્રી દિનેશભાઈ એસ. બાવીસી, રાજકોટ ૧૫,૦૦૦/-

● ગુરુકુળ :

૧. આદ. શ્રી વિનયકુમાર પી. શાહ, કોયડન, યુ.કે. ૨,૦૦,૦૦૦/-
૨. આદ. શ્રી સ્નેહલતાબેન પી. પાટલીઆ, લંડન, યુ.કે. ૧,૦૦,૦૦૦/-
૩. આદ. શ્રી અતલફ અને જ્યોત્સનાબેન સામજી, લંડન, યુ.કે. ૧,૦૦,૦૦૦/-
૪. આદ. શ્રી લવણલતાબેન શાહ, નોર્થવુડ, યુ.કે. ૧,૦૦,૦૦૦/-
૫. આદ. શ્રી હર્ષદરાય સંઘરાજકા, મીડલસેક્સ, યુ.કે. ૧,૦૦,૦૦૦/-
૬. આદ. શ્રી અમિષાબેન મનિષભાઈ શાહ, બરોડા ૧,૦૦,૦૦૦/-
૭. આદ. શ્રી આગમ કિશોરભાઈ શેઠ, યુ.એસ.એ. ૬૦,૦૦૦/-

- આ ઉપરાંત આદ. શ્રી શાંતિલાલ સી. મહેતા પરિવાર, મુંબઈ તરફથી મંદિરના ધ્વજારોહણ નિમિત્તે રૂ. ૨૦,૦૦૦/- નોંધાવેલ છે.

ભારતમાં ચાતુર્માસ દરમિયાન બિરાજમાન જૈન સાધુ-સાધ્વી ભગવંતોની યાદી

અમને પ્રાપ્ત થયેલ માહિતી અનુસાર ચાતુર્માસ દરમિયાન બિરાજમાન જૈન સાધુ-સાધ્વીજી ભગવંતોની યાદી નીચે મુજબ છે :

- પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિદ્યાનંદજી મહારાજ - શ્રી કુંદકુંદભારતી, ન્યૂ દિલ્હી
- પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિદ્યાસાગરજી મહારાજ - વિદિશા (મ.પ્ર.)
- પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વર્ધમાનસાગરજી મહારાજ - કિશનગંજ (જિ. અજમેર) રાજસ્થાન
- પૂજ્ય આચાર્યશ્રી વિરાગસાગરજી મહારાજ - શ્રેયાંસગિરિ (જિ. પન્ના) મ.પ્ર.
- પૂજ્ય આચાર્યશ્રી પુષ્પદંતસાગરજી મહારાજ - પુષ્પગિરિ, મ.પ્ર.
- પૂ. આચાર્યશ્રી સુકુમાલનંદીજી મહારાજ - ગુરુકુળ કેસરિયાજી, રાજસ્થાન
- પૂ. આચાર્યશ્રી સુનિલસાગરજી મહારાજ - પાર્લેપોઈન્ટ, સૂરત, ગુજરાત
- પૂ. આચાર્યશ્રી જ્ઞાનસાગરજી મહારાજ - બડાગાંવ (જિ. બાગપત) ઉ.પ્ર.
- પૂ. આચાર્યશ્રી અભિનંદનસાગરજી મહારાજ - ગડીપરતાપુર (જિ. બાંસવાડા) રાજસ્થાન
- પૂ. આચાર્યશ્રી કનકનંદીજી મહારાજ - ઉદયપુર (રાજસ્થાન)
- પૂ. આચાર્યશ્રી ગુપ્તિનંદજી મહારાજ - ન્યૂ દિલ્હી
- પૂ. આચાર્યશ્રી સંભવસાગરજી મહારાજ - ત્રિયોગ આશ્રમ, સમ્મેતશિખરજી, ઝારખંડ
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્ય શ્રી જયઘોષસૂરીશ્વરજી મ.સા. - આંબાવાડી, અમદાવાદ
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્ય શ્રી હેમચંદ્રસૂરીશ્વરજી મ.સા. - શાંતિવન, પાલડી, અમદાવાદ.
- પૂ. આચાર્ય બા.બ્ર.શ્રી વીરેન્દ્રજી સ્વામી (દરિયાપુરી સ્થા. સંપ્રદાય) મણિનગર, અમદાવાદ.
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યશ્રી ભાવચંદ્રજી સ્વામી (અજરામર સંપ્રદાય) લીંબડી (જિ. સુરેન્દ્રનગર)
- પૂ. ગચ્છાધિપતિ આચાર્યશ્રી ઉત્તમકુમાર મહારાજ (ગોપાલ સંપ્રદાય) ટુવા, જિ. સુરેન્દ્રનગર

વિના મૂલ્યે પથરીની દવા

કીડની કે મૂત્રમાર્ગમાં થયેલી પથરી દૂર કરવા માટેની આ અસરકારક દવા છે. તદ્દન નિર્દોષ અને કંઈ પણ આડઅસર વગરની આયુર્વેદિક દવા છે. ‘આદર્શ અમદાવાદ’ દ્વારા સેવાર્થે વિનામૂલ્યે વિતરણ કરવામાં આવે છે. દર્દી દવા લેવા આવે ત્યારે તેમને થયેલી પથરી અંગેનો લેબોરેટરીનો તાજેતરનો રિપોર્ટ સાથે લાવવો જરૂરી છે. આ અંગે આદ. શ્રી મહેશભાઈ શાહ (મો. ૭૪૦૫૮૭૫૭૨૫)નો સંપર્ક કરવો અથવા ‘આદર્શ અમદાવાદ’ (ફોન : ૨૬૫૬૫૪૧૮, ૬૫૨૧૫૨૫૪) પર સંપર્ક કરવા વિનંતી છે.

વૈરાગ્ય સમાચાર

[૧] રાજકોટ : આપણી સંસ્થામાં વર્ષો સુધી અવારનવાર ધર્મસાધના માટે પધારતા, રાજકોટ નિવાસી **શ્રીમતી રંજનબેન તરુણભાઈ શેઠનું** તા. ૧૯-૭-૨૦૧૪ના રોજ ૭૨ વર્ષની વયે દેહાવસાન થયું છે. તેઓ સ્વ. સૂર્યકાંતભાઈ શેઠના બહેન હતા.

સ્વ. રંજનબેને પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી તથા અન્ય સંતોના સત્સંગનો જીવનભર લાભ લીધો હતો. શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર જ્ઞાનમંદિર, રાજકોટ મુકામે પણ તેઓ સત્સંગ અર્થે નિયમિત જતા હતા. સરળતા, પ્રસન્નચિત્ત, શાંત સ્વભાવ, ધર્મ પ્રત્યેનો પ્રેમ, વિનય - એ તેઓશ્રીના વ્યક્તિત્વની ધ્યાનાકર્ષક વિશેષતાઓ હતી. તેઓશ્રીએ પરમકૃપાળુદેવના વચનામૃતજી તથા સત્શાસ્ત્રોનો સારો અભ્યાસ કર્યો હતો.

અંતસમય પૂર્વે આશરે ૧૨ કલાક સંથારો ધારણ કરી શાંતિપૂર્વક તેઓએ નશ્વર દેહનો ત્યાગ કર્યો. સદ્ગતના આત્માને પ્રભુ શાશ્વત શાંતિ અર્પે અને તેઓ શીઘ્રતાથી પરમપદને પ્રાપ્ત કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

[૨] ગાંધીનગર : આપણી સંસ્થામાં અવારનવાર પધારીને સત્સંગ-ભક્તિનો લાભ લેતા તથા પૂજ્યશ્રી આત્માનંદજી તથા પૂજ્ય બહેનશ્રી પ્રત્યે અત્યંત અહોભાવ ધરાવનાર **શ્રીમતી ગુણવંતીબેન રમણભાઈ શાહનું** અષાઢ વદ-૧૩, તા. ૨૪-૭-૨૦૧૪ના રોજ ૬૬ વર્ષની વયે હૃદયરોગના હુમલાને કારણે દેહાવસાન થયું છે.

સંસ્થામાં સ્વાધ્યાયહોલના નિર્માણ બાદ તેઓ વધુને વધુ સત્સંગનો લાભ લેતા રહ્યા. ઘરના સામાજિક પ્રસંગોમાં સગા-સ્નેહીઓને પૂજ્યશ્રીના સત્સંગનો લાભ મળે તે માટે તેઓ સદા પ્રયત્નશીલ રહેતા. તેઓના સુપુત્રી પ્રજાબેનના લગ્નપ્રસંગે કોબાના મુમુક્ષુઓ સાથે પૂજ્યશ્રીએ પધારીને પારાયણ, ભક્તિ તથા સત્સંગનો લાભ આપ્યો હતો; જેનાથી સમસ્ત સમાજ ખૂબ પ્રભાવિત થયો હતો. તેઓ સોનગઢ મુકામે પણ સાધના અર્થે રહેતા હતા. ત્યાંના નિવાસસ્થાને પણ પૂજ્યશ્રીએ પગલા કર્યા હતા. સ્વ. ગુણવંતીબેન પૂજ્યશ્રીના ઉપકારોનું વારંવાર સ્મરણ કરતા હતા. નિવૃત્તિસ્થળોએ સાધના કરવાની તીવ્ર ભાવનાને તેઓએ સાકાર સ્વરૂપ આપ્યું હતું. સરળતા, નમ્રતા, મીતભાષી, ધર્મપ્રેમ, વિવેક, શાંત સ્વભાવ જેવા અનેક સદ્ગુણોથી તેઓએ પોતાની જીવનવેલને નવપલ્લવિત રાખી હતી. આદ.શ્રી રમણભાઈ પણ આપણી સંસ્થામાં અવારનવાર પધારીને સત્સંગ-ભક્તિનો લાભ લે છે.

સ્વ. ગુણવંતીબેનને શેષ જીવન કોબામાં રહીને આરાધના કરવાની ઈચ્છા હતી. સ્વર્ગસ્થનો આત્મા પોતાની સાધનાને આગળ ધપાવે અને જીવનું અંતિમ લક્ષ્ય પરમપદ (મોક્ષ)ને પ્રાપ્ત કરે તેવી સમસ્ત કોબા પરિવારની પ્રભુને હૃદયપૂર્વકની પ્રાર્થના છે.

ક્ષમા

'ક્ષમા' એ મોક્ષનો ભવ્ય દરવાજો છે. એ ક્ષમાને પાંચ પ્રકારમાં વિભાજિત કરી શકાય.

- (૧) માતા, પિતા, શેઠ વગેરે ઉપકારી છે એમ સમજી સહન કરવું તે ઉપકાર ક્ષમા.
- (૨) જો હું ક્રોધ કરીશ તો સામેવાળો મને હેરાન કરી દે એવો ખબવાન છે, માટે માટે તેની સાથે ક્ષમા રાખવામાં જ મજા છે એમ વિચારવું તે અપકાર ક્ષમા.
- (૩) જો હું ક્રોધ કરીશ તો મને જ નુકસાન થવાનું છે. સમાજમાં કોઈ તરીકેની છાપ પડશે. પરલોકમાં દુર્ગતિમાં જવું પડશે. ઘણું દુઃખ સહન કરવું પડશે, એમ માનીને ક્ષમા રાખવી તે વિપાકક્ષમા.
- (૪) મારા પ્રભુની આજ્ઞા છે કે ક્ષમા રાખવી. માટે તેમાં કોઈ ફેરફાર કરાય જ નહીં એમ માનીને ક્ષમા રાખવી તે વચનક્ષમા.
- (૫) ક્ષમા એ તો મારો ધર્મ છે, મારો સ્વભાવ છે. એને હું કઈ રીતે છોડી શકું ? શું સંદનને કોઈ કાપે, ઘસે કે ખાળે તો તે કદી પોતાની સુગંધનો ત્યાગ કરે છે ? જેમ સુવાસ એ સંદનનો સ્વભાવ છે તેમ ક્ષમા મારો સ્વભાવ છે, આવી ભાવનાથી રહેતી ક્ષમા તે સહજક્ષમા.

સંસારમાં આપણે કેટલું સહન કરવું પડે છે ! આપણાથી ઉપરીનો ગુસ્સો સહન કરવો પડે છે, કમાઉં દીકરાનો રૂઆબ સહન કરવો પડે છે, દવાની કડવાશ સહન કરવી પડે છે, તો ભાવિમાં આત્માને અનંત લાભ આપનાર કષ્ટને સહન નહીં કરીએ ? કોઈના કડવા વેણ સહન નહીં કરીએ ? જરૂર કરીએ.

- ક્રોધ જો કાળમાં, તો મન સદા આખમાં !
- સંવત્સરીનો સાંભળો સંદેશ, ક્ષમા પહોંચાડે સિદ્ધોને દેશ.
- ક્ષમા છે વીરોનું ભૂષણ, ટાળે છે આત્માનું દૂષણ; કરે છે કર્મોનું શોષણ, ઉજવીએ સાચા પર્યુષણ.
- ક્રોધ જીતે તે જગ જીતે, વાણી-વર્તન થાય પ્રીતે, સદા રહે પ્રસન્ન ચિતે, જ્ઞાની કહે આત્મહિતે.
- અહંકાર છે ભાર ભેજાનો, જે દોષ જોવે છે ખીજાનો; નમી જાય તો ખૂલે ખજાનો, મળી જાય મોક્ષ મજાનો.
- આ છે મહાવીરનું શાસન, જમાવી દો તેમાં આસન; થાય ભૂલો તો કરો ક્ષમાપના, ભવભ્રમણ કરો સમાપન.
- પર્યુષણનો પ્રાણ ક્ષમાના દાન, જે ન ખમાવે તે ગણાય નાદાન.
- Forget and Forgive is the favourite for formula of friendship to all. Anger is Danger.

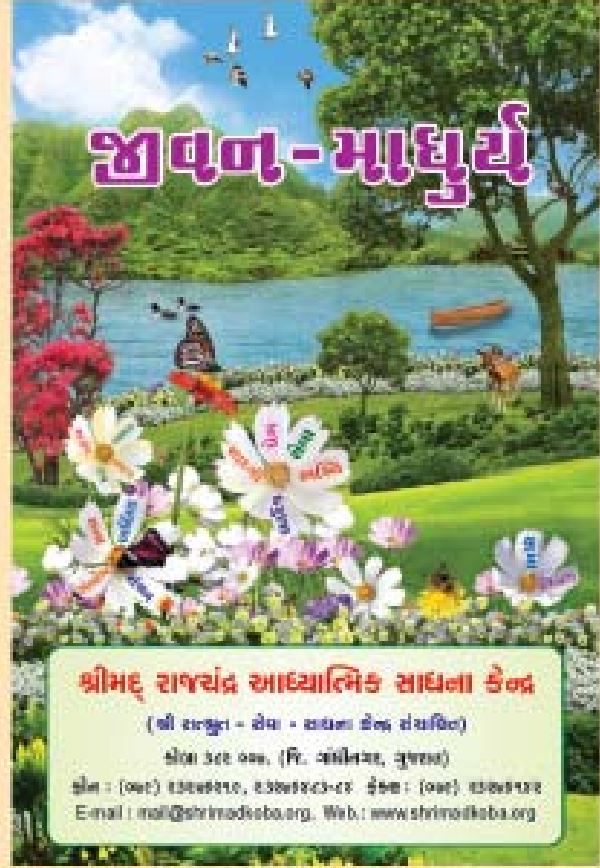
Registered under RNI No. : GUJGUJ/2008/25883

Permitted to post at Ahmedabad PSO on 15th of every month under Postal
Regd. No. : GAMC - 309/2012-14 issued by SSP Ahmedabad valid upto 31-12-2014
Publication Date 15th of every month

સંસ્થા પ્રકાશિત
દિવાળી પુસ્તિકા

‘જીવન-માધુર્ય’ નું
મુખપૃષ્ઠ

શ્રીમદ્ રાજચંદ્ર આધ્યાત્મિક સાધના કેન્દ્ર

(શ્રી રાજુજી - સેવા - સાધના કેન્દ્ર સંસ્થાલિત)

કોબા ૩૮૨ ૦૦૬, (જિ. ગાંધીનગર, ગુજરાત)

ફોન : (૦૭૯) ૨૩૨૨૨૧૦, ૨૩૨૨૨૨૩-૨૪ ફેક્સ : (૦૭૯) ૨૩૨૨૧૪૨
E-mail : mail@shrimadkoba.org, Web : www.shrimadkoba.org

આ અંકના વિશિષ્ટ સહયોગી દાતા

‘દિવ્યધ્વનિ’ ઓગસ્ટ - ૨૦૧૪ના અંક માટે રૂા. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ
❶ આદ. શ્રી પ્રવીણભાઈ તથા આદ. શ્રી ઉષાબેન સોનેજી, હુસ્તન (યુ.એસ.એ.)
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

‘દિવ્યધ્વનિ’ ઓગસ્ટ - ૨૦૧૪ના અંક માટે રૂા. ૧૧,૦૦૦/-નો આર્થિક સહયોગ
❷ સ્વ. શ્રીમતી હીરાલક્ષ્મીબેન નાથાલાલ શાહની પુણ્યસ્મૃતિમાં,
(યુ.એસ.એ.માં વસતા તેઓના દીકરા-દીકરીઓ)
તરફથી પ્રાપ્ત થયેલ છે. સંસ્થા તેઓશ્રીના આ ‘જ્ઞાનદાન’ની અનુમોદના કરે છે.

Printed & Published by Smt. Dr. Sharmisthaben M. Soneji on Behalf of
Shrimad Rajchandra Adhyatmik Sadhana Kendra, Koba - 382 007, Dist.
Gandhinagar (Gujarat). Printed at Bhagwati Offset, 16/C, Bansidhar Estate,
Bardolpura, Ahmedabad - 380 004. Editor : Shri Mitesh A. Shah

૪૪

દિવ્યધ્વનિ (ઓગસ્ટ - ૨૦૧૪)